

entis. l. 1. ff. ut possid. reg. 65. in 6. 3. Possessio bonæ fidei est modus acquirendi dominium fructuum ex re possessa percipiendi, ut mox dicam. 4. Possessio bonæ fidei asserti conditionem usufructuendi non possidet, si legitimo tempore continuatur. *de usufructu.*

69. R. 2. Possessor bonæ fidei facit fructus mere industriali omnes suos: cum hi ex industria illius proveniant; ut si quid lucratur negotiando cum vino, frumento &c. 2. Fructus industriales provenientes ex corpore, seu mixtos, in quibus requiruntur opera hominis; uti sunt segetes ex seminato frumento nate; item fructus mere naturales, quos natura producit se re absque ulla opera hominis; uti sunt poma, scænum, fœtus animalium &c. facit suos interim, & conditionate, si res evicta non fuerit. *lib. 48. princip. ff. de Acquir. rer. Domin. ubi ratio additur: quia possessor bonæ fidei quod ad fructus arborum, loco domini pene est.* Plura de his vide in Jur. Can. lib. 2. tit. 12. & in meis Disp. Jurid. Disp. 6. *Contrav. 6. cum seq.*

70. Q. V. Quo modo amittatur possessio rerum corporalium? R. 1. Non tantum corpore, & animo simul, sed etiam solo animo. Ita l. 3. §. 6. ff. h. tit. ibi: *itaque si in fundo sis, & fructum nolis eum possidere, protinus amittes possessionem: igitur amittit & animo solo potest, quamvis acquiri non potest.* Idem habetur l. 17. §. un. ff. eod. Quibus, uti & sibi isti contrariatur Ulp. l. 8. ff. eod. sed commoda conciliatio datur; quod, si amissio possessionis incipiat ab animo, hæc amittatur solo animo; quia minus requiritur ad destructionem, quam acquisitionem rei; si vero incipiat a corpore, tunc corpore, & animo simul amittatur. *Dices: dominium ejus manet, qui dominus esse non vult.* *tit. 17. ergo & possessio manet ejus, qui non vult esse possessor.* R. Neg. conseq. ex eadem leg. quia dominium sine facto nostro non amittitur; siquidem traditionibus, & ufucapionibus, non nudis pactis dominia transferuntur *lib. 20. Cod. de pactu.* licet etiam nuda voluntate dominium amitti possit, si dominus velit rem haberi pro derelicta §. 47. *de rev. divis.* e contra possessio, utpote minus firma contrit, si animus possidendi desit.

71. R. 2. Possessio corporalium amittitur omnibus illis modis, quibus res ab uno ad alterum transferuntur; cum duo in solidum possidere nequeant. Et quidem in specie rerum mobilium, & lemoventium amittitur possessio, dum ex potestate, & custodia nostra evadunt, ut adhibita sufficienti diligentia reperiri nequeant; ut si anulus perdat, animalia fugam capiant, vel si fur aliquid furripiat, vel depositarius rem depositam contrectet ut suam, eam loco movendo &c. Ad dominium talium rerum non amittitur, nisi animalia fera se recipiant in naturalem libertatem, ut supra dictum. Servus autem profugus tamdiu manet sub nostra potestate, quamdiu ab alio non occupatur. *lib. 1. §. 14. lib. 3. 15. 25. 47. ff. hoc tit. ubi plura exempla reperies.* 2. Possessio rerum immobilium tunc amittitur injusta occupatione, dum possessor vi dejicitur, vel si prædo clam ingressus est possessionem, ei non resistit; vel si resistat, attamen repellatur ab invasione. *lib. 2. §. 8. 9. ff. h. tit. Item inundatione fluminis, aut maris.* *lib. 3. §. 17. eod. cui non obstat l. 3. §. 20. eod. nam legem affirmative in perlic. que exemplaribus: possidere nos desimus: vel procedit de modica inundatione, que cito transit. In hoc tamen casu, si inundatio non sit perpetua, nec speciem agri mutet, saluum manet dominium fundi. *l. 13. pr. eod.* Varios de hac possessionis materia casus vide in hoc tit. ff. & Cod. de acq. possess. & in Jur. Can. lib. 2. tit. 12.*

TITULUS II

De Rebus corporalibus, & incorporalibus.

1. **A**gitur de hac materia in Pandectis *lib. 1. tit. 8.* & assertur hic alia rerum divisio: in corporales, que tangi possunt, seu sensu corporali percipi; ut fundus, homo; & incorporales, que tangi non possunt, sed solo intellectu percipi, & plerumque in jure consistunt; ut sunt hereditas accepta pro jure successione, usufructus, usus, obligationes, servitu-

tes, seu jura prædiorum, possessio tam ut est juris, quam facti, & plurima alia jura; ut jus venandi, piscandi; & in spiritualibus jus officii, beneficij ecclesiastici, prelatum &c. Ita *Imp. h. t. ubi aliqua, sed non omnia exempla, que innumera sunt, recenset.* Mulum autem interest has Jurium fitiones nosse: sic enim jus obligationis ad tradendam, vel condicendam pecuniam aliud est ab ipsa pecunia, jus venandi aliud a feris, jus hereditatis, aliud a rebus hereditariis; & ideo qui vendit jus hereditatis, non tenetur de evictione rerum singularium; secus si vendat res singulares hereditarias. *l. 1. C. de evictio.*

2. Q. I. Quomodo acquiratur proprietas rerum incorporalium? R. 1. Jura personalia, seu ad rem, acquiruntur ex contractibus, vel quasi-contractibus, ex delictis, vel quasi-delictis; seu omnibus illis modis, quibus alterius persona nobis obligatur; uti sunt mutuum, commodatum, tutela, furtum, imperitia Judicis male judicantis, sponsalia, electio ad prelatum &c.

3. R. 2. Jura realia, seu in re acquiruntur aliquo actu, qui vim habet traditionis; modo adit justus ritus, capacitas in subiecto, & potestas in tradente, seu conferente jus reale. In specie Jura realia acquiri possunt emptioe, donatione, permutatione, pro dote, legato, vel alia ultima voluntate, successione, aut institutione Principis, vel alterius Superioris; qualiter officiales publici acquirunt jus jurisdictionis, & Magistratus &c. In spiritualibus jus reale conjugale acquiritur per matrimonium, jus Episcopatus, vel prelatum per confirmationem Superioris, jus Parochie, vel alterius beneficii per collationem liberam, vel institutionem canonicam, jus vivendi in statu regulari per professionem religiofam &c. Item acquisitio principalis, acquiruntur Jura accessorie ei connexa; ut jus presentandi annexum castro, jus eligendi annexum officio. Amittuntur autem Jura ista contrario modo: & quidem si privata sunt, translatione ad alterum; si publica, renunciatione, aut privatione ob delictum, ut suis locis dicetur.

4. Q. II. Quomodo acquiratur quasi possessio jurium, seu rerum incorporalium? R. 1. Si jura inhereant rei corporali, acquisita hujus possessione, etiam acquiruntur quasi-possessio Jurium ei coherentium; cum connexorum eadem sit ratio. *c. 3. de constitut.* Unde possessor castri est etiam quasi-possessor jurisdictionis, juris patronatus, juris venandi, & aliorum Jurium castro coherentium. Sic per l. 3. ff. de usufructu, legatarius ab herede introductus in fundum, cui coheret usufructus, censetur usufructum accepisse.

5. R. 2. Si Jura nulli corpori inhereant, eorum quasi-possessio acquiritur usu, & exercitio talium Jurium, sciente, & non contradicente eo, cujus est actum concedere, vel negare; modo adit animus acquirendi possessionem; nam Jura incorporalia non possunt vere apprehendi, & tradi. *l. 43. §. 1. ff. de Acq. rer. Dom. sed ipse usus juris, sciente, & non contradicente domino exercitus, vim habet apprehensionis, seu traditionis possessionis. l. fin. ff. de Servitut. ergo.* Quod si jus negativum, seu servitus negativa acquirenda sit, requiritur, ut eam acquirere volens contradicat alteri volenti jus suum exercere, & is acquiescat, v. gr. ne ades suas alius tollat, ne in suo fundo venetur &c. Quor autem actus requiruntur ad acquirendam quasi-possessionem Jurium, id Jure definitum non est, sed ex qualitate Juris, aliisque circumstantiis desumi debet.

6. R. 3. Ad acquirendam quasi-possessionem servitutis negative, seu juris negativi, sufficit unicus actus prohibitorius cum patientia adversarii, qui desistens a Jure usu, hoc ipso fatetur tale jus alteri competere. Sic acquiruntur Jura activa negativa v. gr. ne alter alius ædificet, ne venetur in suo, ne Regulares certa hora concionentur, campanas pulsent, Divina celebrent &c. in quibus vigilem esse oportet, ne quis ad nudam alterius contradictionem desistat ab usu Juris proprii; & ita sensum eo spoliatur. 2. Ut acquiratur quasi-possessio juris affirmativi in illa materia, in qua actus concedi non solet absque expressa præstatione, sufficit unus actus juris v. gr. semel eligere, vel suffragari in capitulo, semel presentare, semel visitare canonicæ. *lib. 1. §. 21. ff. de aqua quodid. cap. 3. de caus.*

De Rebus corporalibus, & incorporalibus.

caus. poss. c. 5. de Preb. in 6. ubi per unicum promotionem Clerici secularis, est beneficij regulari factum est seculari. 3. Ut acquiratur quasi-possessio Jurium in illa materia, in qua actus quandoque, raro tamen concedi solet ex gratia, & amicitia, non sufficit unus actus, sed plures arbitrio Judicis sunt necessarii; ita ut censentur Jure proprio exerciti. *l. 1. §. hoc interdicto. ff. de itinere, attingue privas.* Sic acquiruntur jus eundi in fundum alterius, ibi ludendi, aucupium exercendi, ponum decerpenti, cenandi &c. 4. In illa materia, in qua semper, vel saltem frequenter actus concedi solet ex amicitia, & gratia; nec plurimi actus sufficiunt ad acquirendam quasi-possessionem juris: quia tales actus sunt mere facultatis, & voluntarii, seu gratiosi, non vero obligatorii. Unde si plurimis vicibus inviter, & admittas ad mensam magni domini, per hoc non acquires jus comendandi ad ejus mensam. Excipie, nisi aliud ex circumstantiis colligatur; ut si Episcopus a monasterio libero ratione visitationis exigat procuraciones. *c. 14. de Censibus.* Ceterum ut scientia, & patientia domini probari possit, non est opus, ut illo personaliter præsentatus fiat, sed sufficit, quod res nota sit in vicinia, & dominus contra non reclamet, vel si reclamat, tamen alteri instanti non resistat. *argum. c. 8. de presump.* nam non reclamans, vel a reclamatione desistens, censetur adversario consentire. Excipie, nisi quis contradictione sua effecit nequeat potenti adversario resistere: tunc enim patienti non sibi præjudicat, quia culpa caret, qui scit, sed prohibere non potest. *lib. culpa caret, ff. de R. J.*

7. Q. III. An quasi-possessio Jurium acquiri possit mala fide? R. affirmative: nam sicut corporalium, ita & incorporalium possessio alia est bonæ, alia malæ fidei; ut si quis dolose usurper jus usufructus, jurisdictionis, parochie &c. Ad bona fides requiritur: 1. ad valide extendendum jus v. gr. eligendi, presentandi, instituendi &c. *c. 19. de Jurepar.* ubi pacifica possessio includit bonam fidem. 2. Ad agendum interdicto; alias probata mala fide repellitur quis ab agendo. *l. 1. ff. de aqua quodid. 3.* Ad fructus faciendos suos, quia mala fidei possessor nullum fructum facit suum §. 35. *de Rev. Dom. l. 22. C. de Rev. Us.*

8. Q. IV. Quomodo amittatur quasi-possessio Jurium? R. 1. Nobis volentibus amittuntur cessione castri, aut dignitatis, cui jura annexa sunt; vel aliis modis translativis, uti & non usu; aut privatione nobis etiam volentibus; ut si Clericus privetur beneficio. 2. Si quis ex timore, & pusillanimitate non prohibeat alterum ab usurpatione juris, quia censetur animum possidendi dereliquisse: secus est, si contradicat, & protestetur se non velle possessionem juris amittere. *arg. can. 4. Pontifices. 7. q. 1. Dices:* Resistentia, & protestatio non sufficit ad retinendam possessionem corporalium. *l. 25. §. fin. ff. de acq. poss. ergo nec incorporalium.* Nego conseq. nam incorporalia tenacius inhereant, & difficilius perduntur: e contra corporalia difficilius contrastruunt, sed facilius destruantur. *c. 2. de translat. Episc.*

9. Q. V. Que sint alia divisiones rerum? R. 1. In immobilis soli, & mobiles, vel se moventes, que de loco ad locum moveri possunt. *l. 93. ff. de V. S. ex quibus alique sunt pretiose, que servando servari possunt; ut vasa aurea, alique fungibiles, que usu consumuntur, ut frumentum, vinum. Jura, nomina, & actiones sequuntur conditionem rei, circa quam versantur, atque ita annumerantur immobilibus, si circa immobilia, & mobilibus, si circa mobilia versentur. *l. 7. §. in pœntio ff. de pecuniis.* Unde institutus heres in mobilibus, habet Jura mobilium, & in immobilibus habet Jura immobilium.*

10. R. 2. Pecunia numerata accensetur mobilibus. Ita com. contra Jason. ex *l. 95. ff. de leg. 3. Nov. 22. cap. 45. §. si vero universa &c.* nam pecunia pro commerciis instituta de manu in manum movetur. Nec obstat *l. 79. §. 1. ff. de legat. 3.* nam in priori membro pecunia non accensetur mobilibus legatis, quia heredi destinata fingitur non exillere in dono testatoris. 2. Pecunia ex venditione; immobilium redacta habetur pro re mobili; cum aliud sit pecunia, aliud res ipsa *lib. 82. ff. de Verb. Sign. lib. 28. ff. de novat.* Nec obstat *lib. 21. ff. de petit. hered. ubi dicitur præp. Remigii a S. Erasmo, Pars I.*

rum succedere in locum vel: nam id plerumque verificatur in judicio universali, & actione quod metus causa. *l. 18. ff. quod met. caus.* fallit autem in judicis singularibus: sic enim pretium ex re furtiva comparatum, furtivum non est. *l. 48. §. fin. ff. de furt.* pecunia ex pignore distraha quaesita, non est pignus. *l. 7. §. un. ff. qui prior. in pignor.* res ab altero empta ex mea pecunia, non tamen meo nomine, mea non est. *l. 6. C. de Rev. Verbi.* 3. Similiter pecunia destinata ad emptorem prædij, est res mobilis: nam destinatio ista non mutat naturam pecunie. Sic lignum destinatum ad carbonem coquendos, non venit appellatione carbonum. *l. 55. §. 7. ff. de legat. 3.* & pecunia destinata ad emendam mercem in societatem, non censetur communis sociorum. *lib. 58. §. 1. ff. pro Socio.* Oppositum probabiliter tenet Glet. 4. Jus annuorum reddituum accensetur immobilibus: nam stabile est, ipsique redditus plerumque ex re immobili solvuntur.

Connexio Præcedentium, & Consequentium.

Actum est de divisione, acquisitionis, & amissione rerum corporalium, & incorporalium, in genere; nunc Imp. speciatim tractabit de incorporalibus; uti sunt servitutis, usufructus, usus, habitatio; & licet in Pandectis prius agatur de usufructu; tanquam nobiliore specie servitutis; hic tamen agitur prius de servitutibus prædialibus, tanquam firmioribus, & diuturnioribus.

TITULUS III

De Servitutibus Prædiorum.

Agitur de hac materia in Pandectis *lib. 8. per tot.* In Codice *lib. 3. tit. 34.*

1. **N**ota 1. Servitutem hic non accipi pro conditione status, sicut *tit. de jure person.* sed pro jure reali in re aliena; quo sensu servitus est jus reale aliquid habendi in re aliena, hujus dominium minus, & tale jus habenti utilitatem afferens. Ita in recom. nam servitus duo importat: *gravamen rei aliene,* impediendo ejus usum liberum, & commodum respectu habentis servitutem in re aliena; & ideo admittens ædibus suis servitutem, jus suum dimittit, alterius auget. *l. 5. §. 9. ff. de Nov. Oper. Nunc.* In eo, cui debetur, dicitur servitus activa mox definita; in eo vero, a quo debetur, dicitur servitus passiva, seu subjectioni proprie ad commodum alterius.

2. **N**ota 2. Servitutem dividi: 1. In personalem, que a re debetur personæ, uti usufructus, usus, habitatio; & realem, seu prædialem, que a re debetur rei, seu prædio alieno. *Mixta* ex utraque frustra, & sine fundamento fingitur: nam divisio illa spectatur ex termino cui, qui vel est persona, vel prædium. Dicitur autem personalis, non quasi effectus jus personale, cum omnis servitus sit jus reale; sed quia coheret offibus personæ, & cum persona extinguitur; uti usufructus, de quo *seq. tit.* 2. Prædialis subdividitur in urbanam, que debetur prædio urbano, & rusticam, que debetur prædio rustico; sive deinde debetur prædio urbano, sive rustico, cum in hac divisione non attendatur terminus, seu prædium, a quo, sed terminus, seu prædium cui. Prædium urbanum est, quod ordinatur ad usum urbanum, seu propter homines, v. gr. ad habitationem, negotiationem, recreationem, sive situm sit in civitate, sive ruri. Rusticum est, quod ordinatur ad usus rusticos; ut agri, vineæ, prata, stabula, horrea, sive situm sit ruri, sive in civitate; cum denominatione ista non desumantur a loco, sed a fine, seu usu, ad quem prædia ordinantur. *lib. 166. & 198. ff. de Verb. Sign.* Unde hortus recreationis causa constitutus ruri, urbanus est; si vero sit in reddito, ut uvas, olivas, vel alios fructus ferendo, est rusticus. *ibid.* Similiter stabula, si ordinantur ad continentia pecora, sunt prædium rusticum; si vero sint meritoria, vel concessa ad habitationem pauperum, sunt prædium urbanum. *ibid.* Porro illud prædium, cui ab altero debetur servitus, vocatur dominans: illud vero, quod patitur, & debet alteri servitutem, dicitur serviens. Ex ispatet quod servitus servitutis natura sua nec sint urbane, nec rustice, sed hanc denominationem

nominationem accipiant a praedio dominante; ita ut ab urbano dicantur urbana, a rustico rustica. 3. Dixerit servitus in pignus, seu affirmativam, vicijus aliquid fieri existit; ut iter, via, servitus oneris ferendi &c. & Negativam, vi cuius aliquid fieri prohibetur; ut alius non tollere aedes, non officere luminibus &c. 4. In continuam, quae sine interruptione currit; ut aqueductus; & quasi-continuum, ut silicidium; & discontinuum, quae actus interruptos habet; ut iter, via, aquae haustus &c.

3. Q. I. Quis promittere, & constituere possit servitutem? R. Ille solus, qui pleno jure est dominus praedii, liberam habens facultatem alienandi: nam fundum subijcere servituti est diminuire ejus dominium, & alienare, quod non conceditur, nisi domino pleno. Promissio servitutis parit jus ad rem, seu obligationem personalem; constitutio vero jus in re, seu actionem realem confessoriam, aut negatoriam. Unde constituere servitutem nequeunt: 1. Frustrarius, imo nec propriarius, si per hoc usufructus redderetur deterior. l. 15. §. fin. ff. de usufr. 2. Superficiarius, licet conventionem ab eo initam Prator tucatur, lib. 1. §. fin. ff. de superficie. 3. Socius in fundo communi l. 2. ff. h. t. quo casu potius est conditio prohibentis l. 27. ff. de Ser. Prad. Urb. 4. Tutor, vel curator in fundo pupillari sine decreto Judicis l. 3. §. 5. ff. de reb. Minor. & Praetator in fundo Ecclesiae l. 14. C. de SS. Eccl. c. 5. de reb. Eccl. 5. Maritus in re dotali. l. 5. ff. de fundo dotal. 6. Vassallus, & emphyteuta, cum jure dominorum censentur, servitutem quidem fundo imponere possunt; sed illorum jure resoluta, pariter servitus resolvitur. l. 12. C. de fundis parimon. quia resoluta jure dantis, resolvitur quoque jus accipientis. l. 31. ff. de pignor. 2. F. tit. 8.

4. Q. II. Quis acquirere possit servitutem? R. quicumque juri acquirere potest capax. Servitutem autem praedialem non acquirit alius nisi dominus praedii vicini, sive per se, sive per alienam personam connoxam; ut per servum, fructuarium, vassallum, emphyteutam. l. 12. ff. h. t. l. 15. §. fin. ff. de usufr. nam per hoc conditio praedii, cui servitus inhaeret, redditur melior. Sufficit autem praedium futurum, cui acquiritur servitus. l. 23. ff. de Ser. Prad. Urb. Servitus quoque, quae regulariter est praedialis, tanquam personalis relinqui potest non habenti praedium; ut servitus aquam ducendi, peccus pascendi, lib. 4. §. 6. ff. de Servit. Prad. Rust.

5. Q. III. Quo modo constituatur, & acquiratur servitus? R. 1. Acta inter vivos per stipulationem, vel aliam conventionem; quo casu necessaria est traditio, cujus vicem subit in servitute affirmativa usus unius, & patientia alterius; in negativa omisio actus liberi in fundo arg. l. fin. ff. h. t. 2. Ultima voluntate. §. 4. h. t. quo casu servitus legata, ipso jure transit ad legatarium, ut statim actione reali experiri possit. l. 80. ff. de legat. 2. 3. Leges, vel statuta, qualiter Princeps prohibere potest civibus, ne aedes alius tollant. 4. Usucapione decennii inter presentes, & vicennii inter absentes. l. ult. in fin. C. de prescr. long. temp. ubi subdita est Lex Scribonia prohibens usucapionem servitutum. Nec obstat l. 3. C. de prescr. 30. ubi jura dicuntur praescribi spatio 30. vel 40. annor.: nam id procedit de juribus per se tantibus; non vero de servitutibus, quae tanquam accessoria sequuntur naturam fundi immobilis, decennio, vel vicennio praescribibilis. An vero ad hanc praescriptionem, praeter bonam fidem, requiratur justus titulus positivus, an sufficiat negativus, seu patientia domini contradicentis, dicam lib. 2. Deverbal. tit. 26.

6. R. 2. Servitutes praediales debent constitui pure, non ex tempore, vel ad tempus, non sub conditione, sive extensiva, sive inchoativa, ut vult Accursus non in opere temporario, & defectibili manufacto v. g. in castello, seu receptaculo, in quad rotis, & organis hydraulibus aquae trabuntur. Ita l. 4. §. h. t. l. 28. ff. de Ser. Prad. Urb. ubi Juris Consultus subdit, quod omnes servitutes praediorum perpetuas causas habere debeant. scilicet habitudine, & ex natura sua: nam servitus, tanquam affectio sequitur naturam fundi, seu praedii; sed hac ex natura sua sunt perpetua: neque enim in rerum natura existere possunt ex tempore, vel ad tempus, vel sub conditione: ergo etiam servitutes

ex natura sua sunt perpetuae. Interim tales conventiones circa servitutem ex tempore, ad tempus, sub conditione, vel in re non perpetua observandae sunt, easque Prator tucatur cit. l. 4. ff. h. t. l. 2. ff. communia praedior. Dices: dominium acquiritur potest sub conditione, saltem inchoativa l. 38. §. 1. ff. de acquir. poss. ergo & servitus. 2. Promissio servitutis fieri potest sub conditione, vel ex tempore certo; ergo & constituitur, ut indicatur l. 3. de precar. R. ad 1. Neg. conseq. nam dominium, & alia similia jura per se stant, neque sunt affectiones rebus ipsis inherentes, sicut servitutes praediales, quae finguntur praediis inhaerere, & eorum naturam inducere. Ad 2. Neg. conseq. nam promissio non afficit fundum, sicut servitus constituta, sed tantum personam obligat. lib. 98. ff. de Verb. Oblig. in cit. lib. 3. non agitur de servitute constituta, sed de facultate personali eundi, & ambulandi.

7. Q. IV. Quae sint servitutes rusticae? R. 1. Iter, seu jus eundi pedibus, equo, sella, aut lectica. lib. 1. ff. de Servitutibus Prad. Rustic. non tamen jumentum ducendi. 2. Actus, seu jus agendi jumentum, aut vehiculum. ibid. atque ita actus materialiter includit iter. 3. Via, seu jus eundi, agendi, & ambulandi. ibid. atque ita via includit iter. 4. Aqueductus, seu jus aquam ducendi per fundum alienum. citat. lib. 1. pura per canales, rivus aut fistulas ex fonte, aut castello, seu dividiculo, ubi aqua dividuntur in usus praediorum. lib. 19. ff. de Ser. Prad. Urb. His adduntur aquae haustus, seu jus aquam hauriendi ex fonte alieno, jus adaquandi pecoris, jus pascendi, calcis coquenda, arenae fodienda, cretae eximenda &c. cit. lib. 1. & §. 3. h. t. Ceterum, ut dixi, servitutes istae non sunt ex natura sua rusticae, sed fieri possunt urbanae, si debeantur praedio urbano; imo & personales, si debeantur persone, & non praedio.

8. R. 2. Si servitus v. g. via non sit determinata a constitutore, ejus determinatio pertinet ad cessionario, cui debetur. l. 9. ff. h. t. nam licet in contractibus regulariter electio sit debitoris, hic tamen specialiter attribuitur creditori, seu cessionario: quia contra eum, qui legem dicere potest clarior, interpretatio est facienda l. 29. ff. de pati. Semel autem electione facta non licet variare citat. lib. 9. neque etiam licet pro placito viam determinare, sed evolvere, seu cum minimo detrimento fundi; alioquin, si creditor minus civilem modum elegit, arbitretur adhibendus. l. 13. §. 1. 2. ff. de Servitutibus Prad. Rustic. 2. Similiter si servitus legata sit per vindicationem, electio est legatarii; quia testator verba ad illum dirigendo, censetur ei relinquere optionem arg. l. 19. ff. de legat. 2. At si servitus legata sit per damnationem, seu simpliciter, determinatio pertinet ad haerentem: pariter civili modo facta absque incommodo legatarii. l. 26. ff. de Ser. Prad. Rust.

9. R. 3. Habens iter, vel actum, non potest rectam hauriam ferre; quia haec non est necessaria ad eundem, vel agendum. At si viam habeat, utpote ampliore, etiam caelum versus, rectam hauriam ferre potest, caute tamen, ne hasta ad laus mota fructus ledat. l. 7. ff. de Ser. Prad. Rust. Alii nomine hasta intelligunt pediatum, seu exercitium, qui per viam duci possit. Myning, Schneidev. Varios casus de servitutibus rusticis vide tit. ff. de Servit. Pradior. Rustic.

10. Q. V. Quae sint servitutes urbanae? R. Servitus oneris ferendi, vi cuius paries, aut columna vicini tenentur onus nostrum ad eundem sustentare; ita ut dominus columnam suam rescire debeat, quatenus sufficiat oneri ferendo. l. 1. 33. ff. de Ser. Prad. Urb. 2. Tigni immitrendi ex aedibus nostris in aedes vicini, ut ibi quiescat. l. 2. ff. eod. Hic nomine tigni venit illa res, quae apta est ad immissionem, ut in alieno quiescat, ad projectionem, & protectionem, ut super alienum pendat, non tamen in eo quiescat: cuiusmodi sunt maniana, seu tabulata projecta, & fuzgrunda, seu subverunda, a subgrudendo dicta, quia laeniter e parietibus, & tectis progrediuntur. l. 20. pr. ff. eod. l. 242. §. 2. ff. de Ver. Sign. & tit. ff. de damn. inf. & fuzgrunda, & praeterea. 3. Scilicidium recipiendi, vi cuius vicinus cogitur in suam aream recipere aquam ex aedibus nostris guttatim cadentem; & non recipiendi, vi cuius vicinus aquam ex aedibus suis cadentem tenetur

tur nobis cedere v. g. ad implendam piscinam, cloacam eluendam &c. Est itaque servitus ista duplex; cui similis est servitus averendi, & non averendi suminis. l. 1. ff. de Ser. Prad. Urb. 4. Alius non tollendi aedes, propter commodum nostrum, quia servitute sublata, cuilibet licet edificare sursum usque ad caelum, & deorsum usque ad infernum l. 9. C. de Servitute. modo id non fiat ad amulationem, seu ex malicia: ita ut nullum commodum sit edificanti. l. 1. §. 12. & pen. ff. de aqua plu. arc. quia malitiam non est indulgendum. l. 38. ff. de Res. Us. Huic contraria est servitus altius tollendi aedes, quae potest esse utilis; ut si vicinus cogatur aedes tollere in commodum vicini v. g. ut ventus impediatur, vel lumen in officinis mercatorum l. 17. §. 2. ff. de Ser. Prad. Urb. 5. Servitus luminum, vi cuius vicinus tenetur pati fenestram in suo pariete apertam, per quam lumen descendat in aedes nostras; & ideo dicitur servitus fenestrae. l. 16. eod. In suo autem quique fenestram aperire potest l. 8. §. 5. ff. si servitus vind. ibi: in suo, quamvis in civitatibus plerumque prohibetur fenestrae prospectivae in domum alienam arg. l. 12. §. 1. C. de aedific. privar. 6. Ne luminibus officatur, vi cuius vicinus nec altius edificare, nec aliud facere potest, quo caeleste lumen aedificii nostri minuat. l. 4. ff. de Servit. Prad. Urban. 7. Servitus prospectus, seu ne prospectus noceretur, quia quilibet probatur in parte superiori, vel inferiori ponere, quo liber prospectus impediatur ad mare, viridaria &c. Haec servitus latius patet, quam prior, & ista latius, quam servitus altius non tollendi. His additur jus cloacae, jus immitrendi fumum ex taberna caetera l. 7. ff. de Servit. Prad. Urban. cap. 8. §. 5. ff. si servitus vindic. & caetera similia jura.

11. Q. VI. In quibus conveniant, & differant servitutes rusticae, & urbanae? R. 1. conveniunt in seq. Omnes sunt incorporales, praediis inherentes, causam perpetuam habentes, individuae: cum v. g. pro parte non possit ire, & pro parte non ire, in commodum praedii dominantis, omnes fundantur novi operis nunciationem, actionem confessoriam, & negatoriam, omnesque continui possunt actu inter vivos, vel ultima voluntate, non tamen in locis fixis. Ita haec, & plura alia inveniuntur tit. ff. communia praedior. tam urban. quam rusticor.

12. R. 2. Differunt notabiliter in seq. 1. Urbana solo non usu non amittitur, sed contradicione, & patientia secuta; rustica vero solo non usuperditur. l. 6. ff. de Ser. Prad. Urb. l. 19. §. 1. ff. quemad. Serv. amittit. 2. In rusticis praedium medium impedit servitutum l. 7. 31. ff. de Servit. Prad. Rust. non vero in urbanis; quia v. g. servitus altius non tollendi potest deberi a tertia, quarta domo, eritque tantum utilis, quamdiu intermedie domus non tolluntur. l. 4. §. 5. ff. si servit. vendic. 3. Urbana praedia debent esse in conspectu, non vero rustica l. 38. de Ser. Prad. Urb. 4. Servitus urbana nequit pignori, bene vero rustica l. 11. & 12. ff. de pignorib. sed probabilius neutra potest pignori dari: quia ejus causa non est perpetua, licet conventio talis sustineatur, ut commoditas pignori data profite creditor cit. l. 12. cuius ratioque procedit in servitute urbana, ac rustica.

13. Q. VII. Quomodo servitus interrumpatur, seu impediatur? R. 1. Rustica interrumpitur interpositione praedii liberi. l. 7. in fin. ff. de Ser. Prad. Rust. sic enim cessat servitus quae ducenda ex praedio A ad praedium C, si mediet liberum praedium B per quod aqua duci debet arg. l. 31. eod. Urbana vero servitus non aliter interrumpitur, quam si cesset ejus utilitas v. g. si intermedia libera domus impediatur prospectum: tunc enim frustra esset servitus in domo remotiori. l. 4. in fin. & §. 5. ff. si servitus vindic. 2. Locis faciet, vel religiosis intermediis omnino impedit servitutum; cum per talia loca nulla servitus deberi possit. l. 14. §. fin. ff. de servitutib. 3. Servitus iniuriis, actus, & alius non tollendi non interrumpitur per locum publicum medium; bene vero quae ducenda; vel projecta, aut protecta, quo caelum obscuraretur; nisi adit licentia Principis l. 14. §. 2. ff. de Servit. l. 1. ff. de Ser. Prad. Urb. Similiter flumen publicum, si vado transiri possit, aut pontem habeat, non interrumpit servitutum iniuriis; bene vero si pontoni-

bus, seu navibus ad trajiciendos homines preparatis transiri debeat. l. fin. ff. de Ser. Prad. Rust. nam in priori casu usus servitutis est perpetuus, cum transitus medii loci semper sit paratus; sicut in casu posteriori.

14. Q. VIII. Quae actiones pro servitutibus competant? R. duae actiones reales civiles: confessoria, qua actor dicit, seu confitetur sibi deberi servitutem in praedio alieno; & negatoria, qua actor negat praedium suum esse subiectum servituti alterius. Dicitur datur pro servitutibus; & quidem domo proprietatis, nullis vero pro aliis juribus: ut pro jure parochiae, jurisdictionis, vel domo utili, vel vassallo, emphyteuta pro servitutibus vindicandis. l. 2. p. §. 1. & l. 10. ff. si servitus vindicet, contra quemcumque, qui servitutum debitam subtrahit, aut impedit, vel indebitam praetendit. In hac utraque actione venit interesse, quantum interest v. g. iter non fuisse concessum, & cautio praestanda de non imminuendo jure alieno. Plura de his lege tit. ff. si servitus vindicetur.

15. Q. IX. Quomodo servitus amittatur? R. 1. Remissione; si dominus praedii dominantis servitutum remittat expresse, vel ipso facto, patiendone aliquid fieri, quo servitus impeditur. l. 8. ff. quemad. servit. amittatur. 2. Confusione: si idem fiat dominus praedii dominantis, & servitutis. l. 1. eod. quia nemo sibi servitutum debet. At si fiat dominus pro parte, servitus pro parte retinetur. l. 8. §. 1. ff. de Servituta. 3. Rei interitu l. 14. ff. quemad. servit. si tamen res reviviscat, de equitate salva est servitus priori domino l. 20. §. 2. ff. de Ser. Prad. Urb. l. 24. §. fin. & l. 35. ff. de Ser. Prad. Rust. 4. Resoluto jure concessentis, ut si haeres constituit servitutum in fundo sub conditione legato; hac enim purificata, servitus evanescit. l. 11. §. fin. ff. quemad. servit. amittit. 5. Impletione partu, ut si servitus praeternaturali modo concessa fuit ad decennium: hoc enim elapsocessat, eamque petens, doli mali exceptione repelli potest. l. 4. ff. commun. prad. 6. Non usu; & quidem servitutes rusticae amittuntur sola ommissione usus per decennium inter praesentes, & vicennium inter absentes; urbanae vero interposito facto contrario, ex quo sequitur omisio usus; ut si vicinus foramen extruat, aedes alius tollat. l. 6. ff. de Ser. Prad. Urb. Ratio differentiae assignari solet; quia rusticae consistunt in facto ejus, cui debentur; facto autem cessante, sequitur non usus; e contra urbanae consistunt in aedificiis; atque ita censentur durare; quamdiu aedificia sunt apta expiendone servitutis. Plura de hoc in Jure Can. tit. de prescrip. Dices: Servitutes habent causam perpetuam. l. 28. ff. de Ser. Prad. Urb. ergo nunquam expirant. R. licet servitutes sint perpetuae ex natura sua, seu habitudine, tamen ab extrinseco tolli possunt dictis modis; non tamen morte naturali, aut civili domini, cum praediis inhaerent. l. 3. ff. quemad. servit. amittit.

16. R. 2. Si praedium serviens ex confusione factum sit liberum, & postea vendatur, manet liberum; nisi nominatim ei servitus imponatur. l. 30. ff. de Ser. Prad. Urb. quia servitus semel extincta, sine nova causa non reviviscit. 2. Si confusio facta sit per additionem hereditatis, hac vendita servitus redit in primum statum. l. 8. ff. commun. prad. quia vendita censetur hereditas gravata, sicut ante fuit, & consequenter venditori manet sua servitus. l. 2. §. cumque ff. de heredit. vendit.

Haec doctrina de servitutibus proportionaliter applicanda est aliis juribus realibus; ut juri vendandi, calcaem coquendi &c.

TITULUS IV.

De Usufructu.

Agitur de hac materia in Pandectis lib. 7. per tot. In Codice lib. 3. tit. 33.

1. Praecipua species servitutis personalis est usufructus, qui definitur quod sit jus reale alienis rebus utendi fruendi, salva rerum substantia, pr. h. t. Dicitur 1. Utendi fruendi per modum differentiae ab usufructu: nam usufructus est percipere omnes fructus ex re fructuaria; uti vero est percipere fructus tantum necessarios ad quotidianam sustentationem. Dicitur 2. Salva re-

rum substantia, quia usufr. est ius in corpore, quo sublato, & ipsum tolli necesse est pr. h. t. tum quia usufr. constituitur in re usu non consumptibili; per quod differt a quasi usufructu in rebus fungibilibus constitui solito. Porro usufructus dividitur 1. in formalem, mox definitum, qui separatur a proprietate; ita ut penes alium sit proprietates, penes alium usufructus, & casuales, qui conjunctus est cum sua causa, seu proprietate rei, dum quis utitur fructu jure domini; & de hoc in presentibus non agitur 2. In usufructum proprie talem ante definitum, & improprie talem, seu quasi usufructum, qui ex Senatusconsulto constituitur in rebus fungibilibus; ut vino, pecunia; eoque finito tantumden restituitur. 3. Ex modo constitutum in legale, judiciale, & conventionalem, ut mox dicetur.

2. Q. I. Quis, & cui constituere possit usufructum? R. Quilibet pleno jure dominus, liberam habens rem suam administrationem potest in re sua fructifera constituere usufructum, cuilibet capaci juris utendi fructus: nam quilibet rei suae moderator est, & arbiter. L. 27. C. mandati. Item lex, & quandoque Judex constituit usufructum: pro quo.

3. Q. II. Quo modo constituitur usufructus? R. 1. Conventionalis constituitur facto hominis, scilicet vel ultima voluntate, vel actu inter vivos per stipulationem, donationem &c. §. 1. h. t. 2. Legalis constituitur proxime a lege, seu ab ipso Jure, qualen habet pater in bonis adventitiis filii l. 6. C. de bonis, quae liber. 3. Judicialis constituitur per sententiam Judicis in iudicis divortis familiae hereditariae, communium dividendo; si enim res commode dividi nequeat, solet Judex adjudicare uni proprietatem, & alteri usufructum. l. 6. ff. h. t.

4. R. 2. Usuf. constitui potest pure, vel sub conditione, aut ex die, pro parte divisa, vel indivisa. l. 4. §. h. t. nam usuf. communem fructibus, qui conditionem, diem, & divisionem recipiunt; secus est in servitutibus praedialibus, quae fundi naturam imitant, nec conditionem, nec diem, nec divisionem recipiunt. l. 17. ff. de servit. 2. Relinquitur potest usufructus, vel partialiter in certa re, vel simpliciter, seu universaliter in omnibus rebus: & hoc modo extendit ad omnia praedia rustica, & urbana, omnem suppellectilem, mancipia, & nomina debitorum activorum. l. 17. ff. de usuf. legat. non tamen ad legitimam liberorum, quae sine onere relinquere debet. Si tamen liberis, & matri legentur usufructus, legitime prius non est deducenda, cum alimenta habeant ex usufructu. l. 8. ff. de usuf. accrescendo.

5. Q. III. In quibus rebus constitui possit usufructus? R. In omnibus rebus fructibus accommodatis; puta immobilibus, mobilibus, corporalibus, incorporalibus; uti sunt nomina l. 3. ff. de usuf. ear. rer. fecus, jumentis, & aliis rebus usu non consumptibilibus. l. 3. §. 1. ff. h. t. ibi: constitui (constitit) autem usufructus, non tantum in fundo, & aedibus, verum etiam in servis, & jumentis, ceterisque rebus, exceptis fungibilibus, quae sunt materia quasi usufructus.

6. Q. IV. Quid Juris habeat fructuarius in se in corporibus, seu rebus usufructui subjectis? R. 1. Percipit omnes, quod ex re nascitur, vel ex causa reiprovenit; & quidem 1. omnes fructus naturales; uti sunt ex agris poma, segetes, ex pecudibus lac, lana, fenum, apium favi; item creta, lapides lapidicinis, & cretosidinis, metalla, & marmora. l. 9. ff. h. t. Partus tamen ancillae non est in fructu, sed cedit domino proprietatis. l. 68. eod. quia dignitas hominis non patitur, ut homo sit in fructu, cujus gratia omnes fructus rerum natura comparavit. §. 37. de Res. Divis. nisi ipse partus usufructui subiceretur. l. 68. ff. h. t. 2. Percipit omnes fructus civiles; uti sunt pensiones reddituum, ac. . . , navium, servorum, & aliarum rerum locatarum. l. 7. §. 1. & seq. ff. eod.

7. R. 2. Si in silva caedat est usufructus, potest fructuarius in ea arbores caedere, non attento modo, tempore, & qualitate utendi a domino servati solitis; dummodo tota substantia silvae salva maneat. l. 30. ff. de Verb. Sign. l. 9. §. 1. l. 48. §. 1. ff. h. t. nam fructus silvae est caedere arbores. Nec obstat l. 10. eod. nam, ne contradicatur aliis, commode explicatur de illo fructuario, cui non ipsius silvae, sed fundi habentis

accessoriam silvam usuf. relicta est; & is omnino caedere potest tantum ramos, qui silvam impediunt, & pedamenta, vel palos ad usum vineae, eo modo, quo dominus caedere solet. cit. l. 9. §. 1. ff. eod. At arbores grandes, dictae noncaedat non sunt in fructu, adeoque fructuarius non potest eas caedere l. 11. eod. imo nec maritus. l. 7. §. 12. ff. solut. matrim. nisi utilitas villae aliud exposceret, vel nisi essent demortuae l. 18. ff. h. t. Si autem vi evulsa sunt, cedunt proprietario cit. l. 7. nisi fructuarius alia signa non haberet. l. 10. ff. h. t. ubi limitatur prior l. 11.

8. R. 3. Venatio, piscatio, aucupium tunc solum est in fructu, dum fructus fundi extali venatione constat. l. 9. §. 5. ff. h. t. l. 26. ff. de usuf. ubi Julian. venationem, fructus fundi negavit esse, nisi fructus fundi ex venatione constet. cum animalia fera non sint fructus fundi. Jam fructuarius habens jus venandi, non potest impediri in libero usu venationis intra sumum fundum; imo etiam ex roboratis potest terras pro suo usu adhibere, dummodo finito usuf. tor terras relinquat, quod invenit. l. 62. ff. h. t.

9. R. 4. In perceptione fructuum naturalium, & civilium est notabile discrimen: nam fructus naturales etiam maturi non prius cedunt fructuario, nisi ipse eos perceperit, seu separaverit a solo, & corpore. §. 26. de Res. Divis. Unde si fut fructus maturos decerpit, sola actio futi fructuario competit; cum ejus interit fructus non fuisse decerpit; conditio vero futiva competit domino proprietatis l. 12. §. 1. ff. h. t. E contra fructus civiles ex locatione aedum, & operarum, cum singulis momentis cedant, statim acquiruntur fructuario pro rata temporis. l. 26. eod. Unde si domum locavit pro uno anno 100. florenis, & intra medium annum mortuus est, 50. percipit, reliquos 50. proprietarius.

10. R. 5. Fructuarius potest commoditate fructuum vendere, donare, locare, imo & usum pignori dare. l. 12. §. 2. ff. h. t. l. 6. C. h. t. nam haec omnia sunt fructus rei, & per alium fructus ipse frui videtur. l. 1. ff. de usuf. 2. Jus usufructus non potest fructuarius extraneo cedere, nisi domino fundi. §. 3. h. t. ibi: nam cedendo extraneo nihil agitur: tum quia hoc esset in praerogativa domini; tum quia fructuarius non potest transferre jus illud, quod ipse habet; cum jus istud coherere persone illius, neque aliud dare, cum non sit dominus rei: ac proinde sola utilitas cedi potest, non vero ipsum jus. Si tamen fructuarius de facto jus usufructus cederet extraneo, per hoc non amitteretur usufructus; ut com. tenet contra Gloss. §. finitur. h. t. Hunn. Covarr. & alios; quia poena ista privativa nullo Jure est expressa; ergo necessitudo arg. Nov. 2. c. 3.

11. Q. V. Quae sint obligationes, & onera fructuarii? R. 1. Fructuarius ante omnia tenetur domino proprietatis praestare cautionem idoneam de utendo boni viri arbitratu, & restituenda re quo ad possessionem, & fructuonem l. 1. pr. ff. Usufructuar. quem. ad. cav. l. 13. pr. ff. h. t. l. 4. C. eod. de quo plura infra. 2. Tenetur uti frui, sicut bonus paterfam. ut salvam servet substantiam rei, non vero deteriorem reddat. l. 13. §. 4. ff. h. t. 3. Potest meliorem facere causam proprietatis, ut describitur cit. l. 13. §. 4. & seq. ipsum tamen statum rei sine licentia domini immutare nequit, ampliandis, detrahendo, rectorum, seu incrementationem modo parietis imponendo, inchoata perficiendo; nisi necessitas postulet propter fructus colligendos, ibid. & l. 44. eod. quia renovatio ista potest fieri damnosa domino. 4. Tenetur facta tecta conservare, aedes non tantum necessarias, sed & voluptuarias modicis sumptibus reficere. l. 7. §. 2. & fin. l. 94. ff. h. t. Ea tamen, quae vetustate corrumpunt, reficere non tenetur, nec sumptus magnos, perpetuum rei utilitatem concernentes facere, ibid. alioquin eos repetet negotiorum gestorum actio. l. 7. C. h. t. 5. Tenetur gregem universim relicto conservare, & conf. in locum demortuorum ovium alias ex agnatis substituire. §. 38. de Res. Divis. l. 68. in fin. ff. h. t. ergo a contr. si nulle oves agnatae sint; non tenetur fructuarius complere numerum caprum demortuorum. Idem dic. de arboribus: quia in locum demortuorum arborum tenetur alias ex feminario substituire l. 18. ff. h. t. non vero in locum evulsarum, quae cedunt pro-

proprietario. l. 59. eod. 6. Tenetur praestare modica tributa, non etiam ea, quae absorbent usum. item dare salaria, & alimenta servorum, & impendia valerudinis, & alia consueta, quibus usuf. gravatur. l. 7. §. 2. l. 45. ff. h. t. 7. Tenetur compensare omnia damna illata etiam per culpam levissimam l. 1. §. 1. ff. Usufructuar. quem. ad. cav. quia totus usuf. cedit in ejus commodum. Imo conveniri potest ex L. Aquilia. Interdicto quod vi, aut clam. & actione futi. l. 13. §. 2. h. t. 8. Onera, & debita hereditaria, & legata non tenetur solvere fructuarius, etiam si universalis omnium bonorum: nam horum solutio pertinet ad heredem. l. 1. C. si cert. petat. l. 2. C. de hered. vend. l. 33. ff. de legat. 2. tum quia haeres creditoribus defuncti obligatur ex contractu, & legatariis ex quasi contractu: sed fructuarius, etiam universalis, non supponitur esse haeres, sed legatarius; ergo. Excepit legata annua, quae communiter ex fructibus anni solvuntur; adeoque eorum solutio pertinet ad fructuarium, l. 1. §. 4. C. de bonis, quae lib. ibi: fin autem legata annua imminenti. & l. 26. §. 2. ff. quoad. dies legat. Dices: Hoc modo gravabitur haeres, qui tamen de fructibus nihil percipit. R. heredi hoc esse beneficium, quod ex bonis defuncti tantum deducere, & dividere possit, quantum necesse est ad hereditaria onera, & legata statim exolvenda l. 69. ff. ad L. Falcid. l. 1. ff. de Usuf. & usuf. leg. l. 1. §. 4. C. de bon. quae lib. reliquam vero substantiam tradet fructuario utendam fructum. Si in legato specie proprietatis uni, & alteri usuf. relictus sit, uterque uterit fructus, ne proprietatis uni sit inutilis, nisi alia mens testatoris appareat. lib. 19. ff. de usuf. legat.

12. Q. VI. Quid sit jus accrescendi in usufructu? R. est jus retinendi partem deficientem alterius legatarii, qui nolit concurrere ad legatum, seu illud repudiavit. Locum habet inter legatarios conjunctos re, vel re, & ratione; & probabiliter sola ratione, quibus eadem res in solidum legata est: tunc enim si alter legatum acceptare nolit, portio ejus accrescit alteri collegatario. De hoc jure accrescendi ago in Jure Can. lib. 3. tit. 26. n. 58. Vide in Pandectis tit. de usufructu accrescendo.

13. Q. VII. Quando dies usufructus legati cedat? Dies cedit, quando legatum debet incipit; licet necdum peti possit. Dies venit, quando debetur, & peti actu potest. l. 213. eod. ff. de Verbor. Sign. Jam.

14. R. Dies legati usufructus primum cedit, & venit a die adire hereditatis. l. 1. §. 1. dies ff. quando dies usuf. l. 2. ff. quoad. dies leg. nam ante aditam hereditatem frustra dies cederet; quia, citius mortuo fructuario, usuf. illius personae coherens non transfunditur ad heredem ejus. Idem ob eandem rationem dicendum est, si usuf. relictus sit sub conditione, vel ex certo die: tunc enim dies illius non cedit, nisi posita conditione, vel die. At contra si proprietates pure legatae sit, dies illius cedit statim a morte testatoris; quia tale legatum transfunditur in heredem legatarii; venit vero dies post aditam hereditatem, quo tempore peti potest. l. 5. pr. §. 1. ff. quoad. dies legat. eod. De quo in Jure Can. lib. 3. tit. 26. n. 61. Vide et. ff. quando dies usufructus legati cedat.

15. Q. VIII. Quo modo, & in quibus rebus constitui possit quasi usufructus? R. 1. Constitui potest ex Senatus Consulto innotinato (necdum enim nomen ejus cognitum est) per ultimam voluntatem, & per actum inter vivos. §. 2. h. t. ubi Imp. docet quasi usufructum constitui ad similitudinem veri usufructus; ergo non tantum ultima voluntate, sed etiam actu inter vivos constitui potest; licet frequentius ultima voluntate constituitur: quod, & non plus probant exempla, & l. ff. de usuf. earum rer. & §. 2. h. t. 2. Constitutio ista fit remedio introducto, seu cautione, quam invicem corporis praestari voluit Senatus. 3. Fit in rebus fungibilibus, seu usu consumptibilibus, quae numero, mensura, & pondere constat; uti sunt vinum, oleum, lana, aromata, odores, pecunia &c. §. 2. h. t. idque utilitatis causa: tum ut plures res in usum, deduci possent; tum ut voluntates ultima suam sortirentur effectum. Differt ergo quasi usufructus a vero usufructu: quia in quasi usufructu res est fungibilis,

cujus proprietates transit ad fructuarium, & ab eo consumitur: neque aliter extinguuntur, quasi usufructus, nisi morte naturali aut civili fructuarii. l. 7. §. 10. & fin. ff. de usuf. ear. rer. secus est in vero usufructu. Item differt a mutuo: quia mutuum quancumque repeteri potest, & reddi debet res ejusdem generis, & bonitatis. l. 2. §. 1. ff. de R. C. & contra res quasi fructuarium repeteri nequit, nisi mortuo fructuario, nec determinate reddi debet res ejusdem generis, sed alternative, vel res ejusdem generis, vel aestimatio rei. §. 2. h. t. & l. 7. ff. de usuf. earum rerum, quae usu consumuntur. Ubi de hoc plura legere poteris. Exemplum de vestimentis §. 2. h. t. postum excitat quaestionem, an super illis constituantur quasi usufructus? Affirmat Hunn. Fach. & alii. Distinguit Harp. cum aliis, dicendo in vestibus quotidianis esse quasi usufructus, in vestibus vero rari usus, uti sunt scenicae, festivae, lumbares, verum usum. Sed sine distinctione.

16. R. 2. Vestimentorum est verus usuf. Ita Bachov. Zoes. & alii ex l. 15. ff. de usuf. ubi Ulp. §. 4. in vestimentis ordinariis, & §. 5. in vestimentis scenicis admittit verum usufructum: tum quia Rubrica de hoc agit; tum quia Jurisconsultus dicit fructuarium ita uti debere, ne abnuat; ut autem quasi fructuarium abuti licet. Ratio est, quia vestimenta licet usu atterantur; non tamen usu consumuntur, sicut navis. Discrimen inter vestes ordinarias, & scenicas, seu rari usus dat Ulpian. l. c. quia iste locari possunt, non velle. Nec obstat §. 2. h. t. nam vel lectio mendosa est, vel explicanda ex Digestis, quod scilicet nomine vestimentorum veniat materia; ex qua per immutationem formae vestimenta fieri solent. Exemplum similis explicationis habes §. 25. de Res. Divis. de piscis & frumento excussis.

17. Q. IX. An cautio sit de necessitate, & substantia veri, quasi usufructus? R. 1. Cautio idonea necessario praestanda est a fructuario, & quidem in usufructu de bene utendo, & de restituenda, salva substantia rei; in quasi usufructu alternative, vel de restituenda re ejusdem generis, & bonitatis v. g. de simillibus vino, oleo &c. vel de praestanda aestimatione rei. l. 1. pr. ff. usufructuar. quem. ad. cav. l. 7. ff. de usuf. ear. rer. Idonea cautio est fidejussoria, vel per pignora juratoria; verum non sufficit, nisi inopia fructuarii aliam non suppediet. l. 6. ff. si cui plus modo persona fructuarii sit frangi, probe, & honeste vitae; alioquin usufructus sequetur penes honestum virum, qui fructus colligat fructuario. arg. l. 5. §. 1. ff. ut legat. nom.

18. R. 2. Testator non potest remittere cautionem super usufructu a se legato. Ita l. 1. C. h. t. l. 6. ff. ut in poss. legat. ubi permittitur exactio cautionis, licet prohibita sit a testatore. Ratio est, tum favor heredis; tum ne remissio cautionis invitaret fructuarium ad delinquendum, seu male utendum; qualiter etiam dolus futurus remitti nequit. l. 27. §. illud. ff. de pact.

19. R. 3. Cautio non est de substantia veri, vel quasi usufructus. Ita communior. DD. contra Gail. Schneid. Bachov. & alios volentes quasi usufructum non consistere sine cautione. Prob. prima pars ex l. 71. ff. ad L. Falcid. ubi Jurisconsultus dicit cautionem istam remitti posse ab herede, in cuius favorem introducta est; ergo non est de substantia usufructus; alias remitti non posset: tum quia ipsa lex certis personis remittit cautionem; ut patri in bonis adventitiis filii. l. 1. §. 4. C. de bonis, quae lib. Donatori omnium bonorum, qui sibi usum. receperat. l. 19. §. 1. ff. de re jud. Fisco l. 1. §. 18. ff. ut legator. nomin. Secunda pars prob. ex l. 5. §. 1. ff. de usuf. ear. rer. ubi constituit usuf. absque cautione, quae constante usuf. condici potest: eo vero finito, quantitas condicenda est. Idem colligitur ex l. 7. in fin. ff. usufructuar. quem. ad. cav. l. 9. §. Marcellus ff. ad exhibend. Ratio est, quia cautio ista est in favorem proprietarii, cui utique renunciare potest, & cautionem remittere. Dices: Cautio ista introducta, & praecipua est a Senatusconsulto l. 2. 4. ff. de usuf. ear. rer. tenetque vicem corporis, sine quo usuf. non potest concipi. R. ex Senatusconsulto necessitas introducta est ex parte fructuarii, non vero ex parte domini, cui liberum est jus suum diminueret, & cautionem remittere:

tere: fufficit autem, quod obligatio tantumdem præstandi vicem corporis fupplet.

20. Q. X. Quibus modis amittatur usufructus? R. 1. Morte naturali fructuarii, cuius obitus coheret §. 3. h. t. l. 3. C. eod. non tamen morte proprietarii, vel factio eius; ut donatione &c. l. 17. §. 1. ff. de usufr. quia usufr. nulla societate domini conjungitur. l. 44. §. non mutat. ff. de usufr. 2. Si usufr. conductus est a fructuario, morte eius expirat l. 9. §. 1. ff. leges. quia locatio ista mensuratur secundum us fructuarii; at morte conductoris non expirat, quia hæres eius continuat conductionem usque ad tempus conventum. l. 10. C. de locato. E contra usufructus conductus a domino pleno, huius morte non expirat. l. 3. C. h. t. quia hæres tenetur stare hac locatione; bene vero morte conductoris. l. 10. C. h. t. quia dominus presumitur locasse conformiter nature usufructus, qui vitam fructuarii non excedit. Secus est in proprietate locata, quæ transit ad hæredem conductoris. cit. l. 10. C. h. t. Aliqui tamen volunt usufructum non expirare morte conductoris, quia in cit. l. 10. videtur legendum morte locatarii, loco conductarii. 3. Usufructus patri per filium; & domino per servum questus, his mortuis, non perit patri, aut domino. l. 15. C. h. t. quia semel in eorum persona fixus conservatur, ne casus filii, aut servi eis noceat. E contra morte patris non expirat usufructus per filium questus. l. fin. C. eod. cum plerumque verisimile sit, testatorem contemplatione magis filii, quam patris, usufructum ei reliquisse.

21. R. 2. Usufr. expirat morte civili fructuarii per maximam, vel mediam capitis diminutionem l. pen. §. ult. C. h. t. quia mors civilis, sicut tollit civitatem, ita quoque jura ab illa dependentia. Minima vero capitis diminutio hodie relinquit usufructum. penes arrogatum; cuius tamen commoditas cedit arroganti ibid. An professione religiosa, seu morte civili, solvantur usufr. vide in Jure Can. lib. 3. tit. 31. num. 14. in fin.

22. R. 3. Rei interim perit usufructus; quia est jus in corpore, quo sublatu, & ipsum tolli necesse est, pr. h. t. Unde 1. perempto pecore fructuario, nec carnis, nec corii utilitas cedit fructuario l. pen. ff. quib. mod. usufr. amitt. 2. Domo fructuaria per ruinam, vel incendium sublata, ne quidem areæ usufr. debetur. §. 3. h. t. l. 5. §. 2. ff. d. t. quia solus domus usufr. censetur fuisse constitutus. 3. Fundo fructuario in alienam faciem mutato, ut si areæ imponatur insula, vel ex vinea fiat ager, perit. usufr. l. 5. §. 2. l. 12. ff. d. t. nam nova forma facit rem novam esse. Hoc tamen in casu saltem est interesse fructuario, quoties in præjudicium illius res mutatur a proprietario; & ideo is tenetur de dolo, & interdicto quod vi, aut clam. cit. l. 5. in fin. & l. 6. eod. 4. Si res eadem numero restitatur, redit usufructus, qui interim suspensus, & impeditus fuit. l. 23. & 26. ff. d. t. & l. 36. pr. l. 71. ff. de usufr. ut si tollatur insula areæ fructuariæ imposita, si navis dissoluta ex iisdem tabulis compingatur; nisi dissoluta fuisset eo animo, ut tabule alteri usui applicarentur, licet mutato consilio iterum ad navim componendam assumantur. l. 98. §. aream. ff. de solution. ubi etiam Paulus docet usufructum, in servo manumisso non redire, etsi is iterum in servitutem veniat; atque ita emendatur sententia Celsi contrarium opinantis l. 79. §. fin. ff. de legat. 3. E contra si res alia numero restitatur, non reviviscit usufructus. l. 36. pr. ff. h. t. l. 10. §. 1. ff. quib. mod. amitt. ut si domus diruta, alia numero ædificetur etiam ex eadem materia, vel scyphus contractus ex eadem materia refundatur &c.

23. R. 4. Usufructus amittitur cessatione domino facta; vel si dominus proprietatem cedat fructuario. §. 3. h. t. l. 27. ff. quib. modis usufr. quo casu intervenit consolidatio; quatenus usufr. conjunctus proprietati eam solidam & integram facit. Ratio utriusque est, quia res sua nemini servit. Rem redit usufr. ad dominum lapsu temporis, vel deficiente conditione, pro qua, & sub qua fuit constitutus. l. 5. C. h. t.

24. R. 5. Perit usufructus non-usu, si fructarius nec per se, nec per alium utatur. l. pen. pr. C. h. t. nam hic locus est præscriptioni extinctivæ. Unde 1. Si fructuarius alteri donavit commoditatem usufructus,

neutro utente, perit; secus si vendidit. cit. l. pen. & l. 38. cum 2. seqq. ff. h. t. nam donando, non fruitur; bene vero vendendo, locando, pignorando. 2. E contra si proprietarius usufructu a fructuario sibi cessum alteri vendidit, aut locavit, neutro utente, perit usufructus l. 29. ff. quib. mod. usufr. nam hoc casu, licet proprietarius pensionem solvat fructuario, neuter tamen fruitur nomine fructuarii: non emptor, quia is non emittit usufr. a fructuario; non dominus, quia iste usufr. sibi cessum suo, & non fructuarii nomine possidet l. pen. §. 1. ff. qui sacis. cogant. 3. Non-usu amitti potest certa, vel incerta pars usufructus. l. 25. ff. quib. mod. usufr. quia usufr. divisionem patitur; ergo pro una parte retineri, & pro altera non usu amitti potest; modo decurrat legitimum tempus, scilicet decennium, vel vicennium l. pen. C. h. t. 4. Si usufr. alteri annis legatur, non amittitur non utendo, totius simul, sed per singula tempora annis diversis correspondentia. l. 28. ff. quib. mod. usufr. l. 15. ff. de annis leg. nam tali casu plura sunt legata l. 13. ff. de usufr. leg. & cit. l. 28.

25. R. 6. Usufructus relictus Corpori, ut Ecclesiæ, monasterio, civitati, finitur spatio 100. annorum l. 56. ff. h. t. nam cum Corpus non moriatur, neproprietas esset inutilis, determinari debuit aliquod tempus finiendi usufructus; hoc autem convenienter clauditur spatio 100. annorum, tanquam termino vite longævi hominis. Nec obstat l. 68. ff. ad L. Falcid. nam in ea non agitur de duratione usufructus, sed de eius estimatione ratione L. Falcidie, cujus nomine Reipublice relictus tanti æstimatur, quanti redditus triginta annorum. Excipio 1. nisi prius contingat civitatem aratum pati, hoc est solo equari, vel Ecclesiam destrui sine spe reedificationis; quia tunc habetur promissa. l. 21. ff. quib. mod. usufr. 2. nisi civitas nomine civis, vel monasterium nomine Religiosi usufructum habeat: tunc enim civis, vel Religioso mortuo, perit usufr. ex res. generali, quia civis, vel Religiosus plus juris non potuit transire in civitatem, vel monasterium, quam ipse habuerit. l. 120. ff. de Rebus Jur.

26. R. 7. Morte, vel alio modo, finito usufructu, nec fructuarius, nec eius hæres habet actionem realem, vel personalem pro fructibus maturis pendentiis. §. 36. de Res. Dom. l. 12. §. fin. ff. h. t. l. 13. in fin. ff. quib. mod. usufr. nam hæc, & familia Jura non aliter conceduntur fructuariis jus ad fructus, quam si ipse eos perciperet: & ideo si præmoriatur, fructus sunt proprietarii. cit. §. 36. ergo sicut finit usufructus, non habet fructuarius jus aliquod percipiendi fructus, ita neque illud transmittere potest ad suos hæredes. Unde conditio, seu actio personalis pro fructibus negatur fructuario l. 12. §. fin. ff. h. t. at pro expensis, quas fecit in fructus, compensatio ei facienda est, vel ejus hæredibus, saltem de æquitate arg. l. 7. C. h. t. l. 7. pr. ff. solut. matr. nec proprietarius cum alterius jactura locupletetur. Quod vero ipsi fructus ei non restituantur, nulla sit injuria: quia etiam fructuarius, si ei legatur fructus maturi, ipse eos percipit, non vero dividit cum hærede l. 27. ff. h. t. ergo cum sentiat commodum, sentire etiam debet onus. Ex his colligitur, fructuarium certo respectu esse deterioris conditionis, quam bonæ fidei possessorem: nam si fructus suos facit, a quoqueque percipiatur, seu a solo separantur, & jus istud transmittit ad hæredes; imo rem ipsam uti capere potest. §. 36. de Res. Dom. l. 13. in fin. ff. quid. mod. usufr. quorum nihil competit fructuario. Alio respectu fructuarius est melioris conditionis: nam fructus tota vita sua perceptos irrevocabiliter facit suos, eorumque dominium transmittit ad hæredes: e contra bonæ fidei possessores, re a domino evicta, tenetur fructus faltem exantem restituere.

27. Q. XI. Que actio competat pro vindicando usufructu? R. Confessoria, qua fructuarius constituitur, seu præterdit usufructum sibi in re aliena constitutum: & negatoria, qua dominus negat in re sua constitutum esse usufructum; seu præterdit fundum esse liberum a tali servitute personali. Plura in tit. de actionibus. Vide tit. ff. si usufr. peratur.

28. Q. XII. Qualis sit servitus operarum servitutium? R. est personalis, seu jus reale percipiendi omnem utilitatem ex operis servi alieni. Et hæc præcipua

cipua habet: 1. Dies operarum non cedit ex die aditæ hereditatis, sed ex die, quo operæ petuntur. l. 7. ff. de usufr. legat. 2. Operæ non-usu, vel capitis diminutione non petuntur. l. 2. ff. de oper. servor. quia non censentur existere, nisi actu presentium l. 1. eod. 3. Finiuntur morte illius, qui eas debet; non vero morte illius, cui debentur; sed ad hæredes transeunt pro toto tempore, quo servus vivit. l. 2. ff. de usufr. legat. 4. Servo upcapto, operæ amplius non debentur. ibid. Ex his patet aliud esse habere usufructum servorum, & habere operas servorum. Vide tit. ff. de operis Serv.

29. Q. XIII. An jus decerpendi pomum, spaziantis, vel cenandi in fundo alieno sit servitus personalis? R. affirmative cum Zoes, & aliis contra Cujac. qui vult esse tantum jus personale: nam hoc modo imponitur ipsi fundo aliquid onus contra naturalem libertatem; ergo jus illud est reale, afferens aliquam commoditatem, & utilitatem; sicut æmencitas, & delectio in fructu prospectus: & quia a re debetur personæ, recte dicitur servitus personalis arg. l. 15. ff. de Servitut. Nec obstat l. 8. ff. eod. nam loquitur de servitute prædiali, non personali.

TITULUS V.

De Usu, & Habitatione.

Agitur de hac materia in Pandectis lib. 7. tit. 8. In Codice lib. 3. tit. 33. de usufr. quia etiam usus, & habitatio pertinent ad servitutes personales.

1. Usus est jus reale alienis rebus utendi, salva earum substantia. Habitatio est jus reale incolendi alienas ædes salva earum substantia. Conventio usus cum usufructu, quia iisdem modis, & in iisdem rebus cum cautione constituitur, & iisdem modis finitur; differt vero, quia minus juris est in usu, quam usufructu. §. 1. h. t. siquidem usufructus capit ea solum, quæ necessaria ad sustentationem quotidianam, non vero superflua ad questum, & compendium: at fructuarius capiat omnes fructus ex re, quos etiam vendere, locare, & alio modo distrabere potest. l. 11. ff. h. t. Habitatio patitur iisdem modis constituitur cum cautione, & finitur, neque transit ad hæredes. Differt ab usufructu, & usu, quia habitatio tantum in ædibus habitandi causa constituitur; usus vero, & usufr. etiam in aliis rebus immobilibus, & mobilibus. Specialiter differt ab usu, quia habitatio locari potest, non vero usus; & ab usufructu, quia non amittitur capitis diminutione, vel non usu l. 16. ff. h. t. Ex his constat edere tripliciter constitui posse: jure usufructus, jure usus nudi, & jure habitacionis: quo ultimo modo, licet habitatio participet aliquid ab usu, & usufructu; tamen de se est jus separatam, propriam habens naturam. §. 5. h. t.

2. Q. I. Quid jure suo possit usufructus? R. 1. Habens usum fundi, potest uti oleribus, pomis, floribus, feno, stramentis, & lignis ad usum quotidianum necessarios; potest in eo fundo morari, non tamen molestus sit domino, ejusque ministris opera rustica exercitibus: neque jus istud, hoc est commoditatem alius vendere, locare, aut gratis concedere potest; cum tamen fructuarius possit hæc omnia facere §. 1. h. t. nam usufructuario necessarii, fructuario omnes fructus obtinentur.

3. R. 2. Habens usum ædium, ipse tantum cum sua familia eas inhabitare potest, scilicet cum uxore, liberis, & ministris necessariis, & vix hospitem recipere potest. §. 2. h. t. quibus verbis indicat Imp. quod de æquitate, & benignitate ei liceat hospitem recipere; præsertim, si domus ampla sit, imo & inquilinum l. 2. in fin. ff. h. t. licet sine usufructu hospites, liberti, clientes, & inquilini ædes inhabitare non possint. l. 4. eod. Si quam vero ab his pensionem percipiat, non erit ei invidendum. ibid. 2. Usus constitutus mulieri, si ista nuptis, extenditur etiam ad maritum, ut hic cum sua familia in eadem domo morari possit §. 2. h. t. nam licet mulier, utpote inferior, non trahatur de marito; hic tamen propter societatem conjugalem illum ad se trahit: uti & vidua, si nubat, imo & socero conceditur habitatio. l. 4. §. 1. l. 5. ff. h. t. In ceteris quoque rebus usus communis est marito, & uxori

l. 9. eod. 3. Habens usum servi, aut jumentum, ipse tantum, puta cum sua familia, opera, & ministerio eorum utetur; non vero alteri locabit. §. 3. h. t. l. 12. §. 5. ff. eod. licet opus a se conductum eorum opera expedire possit. cit. l. 12. §. fin. 4. Habens usum pecorum, vel ovium, non recipit lac, agnos, lanam, vitulos, vel alium factum, quod proprium est fructuarii, sed tantum eis utitur ad stercoreandum agrum. §. 4. h. t. modico tamen lacte uti potest. l. 12. §. 2. ff. eod. cum hoc non sit uti ad questum, & compendium. 5. Si usus constitutus est habenti parvam familiam, debetur etiam in casu, quo familia augetur: nam sub nomine colectivo continetur numerus, sive is creseat, sive decreseat l. 65. pr. ff. de legat. 2. & l. 22. eod. ergo etiam sub nomine familie venit numerus personarum, sive minor, sive major; nisi aliud ex mente constituentis appareat. Similiter si angustus sit usufructus, & totam domum amplam occupare non possit, proprietarius non utetur partibus vacantibus. l. 22. §. 1. ff. h. t. quia diversis temporibus poterit usufructus diversis domus partibus uti.

4. Q. II. In quo casu commoditas usus cedi, aut vendi possit? R. in eo tantum, in quo usus foret inutilis usufructuario l. pen. ff. h. t. nam usus debet aliquid operari, ne beneficium sit absque omni utilitate. Unde 1. habens usum silvæ, ligna cedere, & vendere potest, si pro veteribus tantum, vel plus præstare deberet. 2. Habens legatum usum in duabus silvis, ex una ligna adhibere potest pro suo usu, ex altera vero illa vendere. 3. Habens v. g. unum bovem usufructarium, potest eum alteri concedere, ut is viciniam usufructuario concedat suam ad arandum: semper enim isti debentur interpretari usum, ut aliquid proficiat.

5. Q. III. An in eadem re concurrere possit usufructus constitutus uni, & usus alteri? R. affirmative l. 14. in fin. ff. h. t. nam usus legari potest uni, & usufructus alteri: & quod superest usui, ad fructuarium pertinet: quo sensu explicatur l. 5. ff. usufructuar. quemadmodum. l. 20. licet autem usus legari possit sine usufructu, non tamen usufructus sine usu; cum usufructui ex natura insit commoditas utendi. cit. lib. 14.

6. Q. IV. Que sint onera usufructus? R. 1. Tenetur re uti boni viri arbitrio, ut substantia rei, & fructus superflui salvi maneant proprietario. l. pen. in fin. ff. h. t. 2. Relectio rei usufructuario communiter spectat ad dominum, & usufructarium l. 18. eod. nam uterque sentit commodum rei; ergo uterque sentire debet onus relectionis: nisi talis esset usus, qui rem inutilem domino redderet. ibid. Usufructarius tamen fundi non tenetur eum colere, sed hoc spectat ad dominum, quem tamen in colendo molestare non debet. l. 15. eod.

7. Q. V. An quasi-usus constitui possit in rebus fungibilibus? R. affirmative ex Senatusconsulto innovato l. 5. §. 2. ff. de usufr. ear. rer. ubi Jurisconsultus dicit idem continere usum pecunie, & usufructum, atque ita quasi usus, & quasi-usufructus in effectu non differunt.

8. Q. VI. An quasi-usus separari possit a proprietate? R. negative ex l. 5. 7. & fin. ff. de usufr. ear. rer. nam usus fungibilium est abusus; siquidem fungibilia usu consumuntur, atque ita sicut consumuntur; ergo non potest constitui quasi-usus, quin simul concedatur proprietatis rei fungibilis. Unde quasi-usus ex Senatusconsulto introductus, est quidem jus reale, sed non diversum a jure proprietatis; adeoque non est usus formalis, sed causalis, seu cum causa proprietatis connectus. Confir. ex S. D. 2. q. 78. ar. 1. ibi: Unde in talibus non debet seorsum computari usus rei a re ipsa; sed cuiuscumque conceditur usus, ex hoc ipso conceditur res, & propter hoc in talibus fungibilibus per manum transferuntur dominium. Nec obstat l. c. cit. §. dicimus; de Ver. Sign. in 6. nam textus ibi non procedit de quasi-usu; qui est jus reale utendi fungibilibus, sed de simplici licentia ad rem utendum, vel Papæ, quam ibi Nicolaus III. vocat usum facti, & hunc separari a proprietate non nego.

9. Q. VII. Quid juris circa habitationem? R. 1. Habitatio, licet magis in facto, quam jure consistat; est tamen jus reale, seu servitus personalis medians inter usum, & usufructum, qua datur potestas habitandi in alienis ædibus, salva earum substantia. §. 5. h. t.

2. Habitatio etiam locari potest. *ibid.* ex Marcelli sententia l. 13. C. de usufr. itaque propter rerum utilitatem, seu ut plenius esse jus habitandi: & in hoc habitatio est pinguis usus. 3. Habitatio amittitur morte inhabitantis, cum sit servitus vitalicia, & lapsu temporis adjecti l. 10. pr. ff. h. r. non vero capitis diminutione, vel non-usu. l. 10. ff. de capite minut. nam ea, quae facti sunt, capitis diminutione, aut non-usu non perentur; cum id, quod non est, amitti nequeat: habitatio autem magis est facti, quam juris. Gothofr.

Connexio Præcedentium, & Consequentium.

10. **I**n §. fin. h. r. Imperator duas clausulas ponit, quarum prima est, quod absoluta tractatione de iuribus servitutum realium, & personalium, de aliis iuribus, puta de hereditatibus, & obligationibus, non hic, sed infra suis locis sit acturus. Altera, quod summam absolutam modis, quibus de Jure gentium dominia, & jura acquiruntur, nunc agendum sit de modis civilibus acquirendi; cuiusmodi sunt: *Usucapio, donatio, legatum, fideicommissum particulare*, quibus res singulae, *successio ex testamento, vel ab intestato, honorum possessio, acquisitio per arrogationem, & bonorum addictio*, quibus res universae acquiruntur.

Titulus VI. de Usucapionibus. Usucapio est modus acquirendi dominium per continuationem possessionis temporis a lege definiti. Mobilia usucapiuntur per triennium, immobilia regulariter per decennium inter praesentes, & vicennium inter absentes; modo sit res apta praescribi, addit bona fides, titulus habilis ad transferendum dominium. De Usucapionibus ago fufe in Jure Can. lib. 2. tit. 26.

Titulus VII. De Donationibus. Donatio est modus acquirendi dominium per liberalem donationem, nullo Jure cogente factam, vel acto inter vivos, vel mortis causa. De hac ago in Jure Can. lib. 3. tit. 24.

TITULUS VIII.

Quibus alienare licet, vel non.

Iste, & sequens titulus interponitur hic tanquam connexi ratione domini, cujus actus proprius est alienatio: & quia dominia acquiruntur non tantum per nosmetipsos, sed etiam per eos, qui sunt in nostra potestate, ideo in *seq. tit.* recte agitur: per quas personas cuique acquiratur.

2. **Q. I. Qui alienare possunt?** R. regulariter omnes, & soli domini; nam rei suae quilibet moderator est, & arbiter. l. 21. C. mandati: siquidem dominium est libera facultas disponendi de re sua, cauendi, vel abutendi, seu consumendi, & alienandi. Quod intellige de quocunque Jure alicui proprio: quia quisque Juri suo renunciat, vel illud in alium transferre potest. *Dixi: regulariter*, quia aliqui domini sunt, & libere alienare non possunt; & e contra aliqui domini non sunt, & alienare possunt. pr. h. r.

3. **Q. II. Quid domini libere alienare non possunt?** R. 1. Maritus, qui habet dominium civile praedii, seu fundi dotalis, non potest illud alienare, vel hypothecare, etiam accedente consensu uxoris pr. h. r. ubi Imp. Legem Julianam extendit ad plures casus: nam licet Lex Julia prohibuerit oppignorationem, tamen permisit marito alienationem in praedii italicis, consentiente uxore, & ea etiam non consentiente in praedii provincialibus. pr. h. r. ubi ratio datur: ne *sexus muliebris fragilitas in perniciem substantiae earum converteretur*. Atque id procedit de alienatione voluntaria, etiam per usucapionem, quae incipit constante matrimonio. l. 16. ff. de fundo dotal. tam rerum corporali-um, quam jurum realium. l. 5. 6. eod. excepto usufructu, qui non-usu mariti amittitur. l. 78. §. 2. ff. de jure dot. At alienatio necessaria, quae fit lege, vel Judice cogente, subsistit. l. 1. ff. de fund. dor. uti & illa, quae firmata est juramento uxoris. cap. 28. de jurejur.

4. **R. 2.** Pupillus, & minor, licet domini sint, tamen nullam rem suam sine tutoris, vel curatoris auctoritate alienare possunt. §. 2. h. r. idque ob favorem proprium, non fragilitate aetatis, rerum suarum dispensationem patiuntur. Unde 1. Si dent pecuniam mutuum,

non faciunt eam accipientis, sed extantem vindicare possunt. Si nummi bona fide consumpti sunt, mutuum convalescit; quia consumptione facti sunt consumentis. *ibid.* Ex quo colligitur, quod consumptio bona fide facta sit per se modus civilis acquirendi dominium. l. 12. & 19. §. 1. ff. de R. C. quo casu, non vindicatio, sed actio personalis, seu conditio certi competit pupillo pro nummis repetendis *ibid.* & l. 78. ff. de solution. At si nummi mala fide consumpti sunt, pupillo competit actio ad exhibendum, & reivindicatio; quia, cum dolus rem ipsam repraesentet, nummi isti finguntur extare, & possideri a mutuario. l. 13. & 150. ff. de Res. Jur. In effectu autem actio ista est personalis, quia agit non solum ad nummos restituendos, sed etiam ad reparandum interesse, seu quanti intereret pupillo nummos non fuisse exhibitos. l. 3. 5. ff. de in litem jorand. 2. Res minorum immobiles, vel mobiles pretiosae, quae servando alienari possunt, etiam de consensu tutoris, vel curatoris servari nequeunt; nisi duo concurrant; scilicet iusta causa necessitatis, & decretum Judicis, de quo vide *tit. ff. de rebus eorum*, 3. Debitor pupillaris sine consensu tutoris indebitum solvit pupillo. *cit.* §. 2. h. r. cum consensu tutoris valide quidem solvit, sed plene non liberatur; nisi solutio fiat interposito decreto Judicis. alioquin, si contingat pupillum laedi, debitor abinde vice solvere debet; cum pupillus adversus solutionem sine decreto factam resisti possit. l. 1. C. si advers. solution. 4. Neque pupillus sine tutoris auctoritate debitum suum exolvere potest. *cit.* §. 2. h. r. quia talis solutio pertinet ad administrationem, qua pupillus caret, & laedi potest, si praemature solvat, loco, & tempore indebitum. Porro soluta pecunia, si extat, vindicari potest; si bona fide consumpta est a creditore, convalescit solutio, quia nummi per consumptionem facti sunt creditoris, & pupillo condigit liberatio. l. 14. §. fin. ff. de solut. l. 14. 19. §. 1. ff. de R. C. *Dices*: ergo si nummi extantes apud creditorem casu pereant, periculum erit pupilli, cum res suo domino pereat. l. 9. C. de pignorat. alt. R. Neg. illat. regula enim ista non habet locum in persona privilegiata, ne favor in eodem ejus detorqueatur; sed in dato casu fingitur pecunia apud creditorem consumpta; consumptione autem pupillus liberatur *cit.* l. 9. & conf. periculum est creditoris.

5. **Q. III. Qui non domini alienare possunt?** R. 1. Creditores in certis casibus pignus detrahere possunt. §. 1. h. r. ubi Imp. revocat se ad l. fin. C. de jure domini. *impetr.* ex qua seqq. colligimus: 1. Si pactum est super pignore vendendo, nisi certo tempore solvatur, hoc lapsu, absque ulla denunciatione pignus distrahi potest; nam distractio ista fit voluntate domini. 2. Si pactum est super pignore non alienando, pactum quidem non valet l. 4. ff. de pignorat. alt. quia invitatur ad malum, seu ad solutionem malitiose differendam; id tamen operatur, quod creditor teneatur debitori facere trinam denunciationem de solvendo; deinde biennio expectare, & rursum monere debitorem, ut pignus luat, quo differente, pignus licite distrahi potest. 3. Si nihil pactum est, creditor debet denunciationem facere debitori; si vero intra biennium non solverit, pignus vendi poterit. *cit.* l. fin. Emptore non invento, si adhuc monitus debitor non solvat, creditor fit dominus rei pignoratae; sed revocabiliter, si intra biennium debitum cum interesse solvatur: hoc autem lapsu, creditor fit pleno Jure dominus rei. *ibid.* Hic autem iustitia servanda est; ut, si pignus fit majus debito, residuum pretium debitori restituatur. l. pen. ff. de pignorat. alt. l. 3. §. 4. ff. de jure dom. *impetr.*

6. **R. 2.** Legitimi administratores, licet domini non sint, alienare possunt res alienari consuetas; uti res mobiles fungibiles, ut patet quotidie in tutoribus, curatoribus, Praelatis, & economis Ecclesiarum.

TITULUS IX.

Per Quas Personas Cuique Acquiritur.

Agitur de hac materia in Codice h. r. in Pandectis

tit. de Peculio, & tit. de Castrensi pecul. & C. eod. 1. Peculium est pusilla pecunia, seu pusillum patrimonium servi, aut filifamilias, separatum a rationibus

bus dominiis, vel patris, deducto eo, quod domino, aut patri debetur. Ita com. ex l. 4. 5. in fin. ff. de pecul. nam ad excusandam industriam servorum, & filiorum solent eis domini, & patres relinquere distinctum patrimonium, vel expresse, vel tacite patendo aliquam rem esse in illorum peculio l. 49. eod. ita tamen, ut id, quod servus, vel filius debet domino, aut patri non computetur in peculio, sed prius deducatur, & ex residuo satisfiat creditoribus. Porro in peculio servi nulla est differentia; at peculium filifamilias est duplex: *pagamentum* extra militiam, & *castrense*, quod ratione militiae armatae, vel togatae acquiritur. Utrumque est duplex, adeoque quadruplex peculium. *Profectivum*, quod ex bonis paternis proficiscitur, vel saltem intuitu patris acquiritur. l. 5. ff. de jure dot. ut si pater det filio pecuniam ad negotiationem. *Adventivum*, quod extrinsecus filio advenit, non vero ex bonis patris, vel ejus contemplatione, ut si filius acquirat ex prospera fortuna, ex testamento, vel legato matris, aut extranei, ex donationibus &c. l. 6. C. de bonis, quae lib. Castrense simpliciter, quod filius acquiri ratione castorum, seu militiae armatae: quo pertinet etiam omnia, quae pater, consanguinei, vel extranei donantur filio proficiscenti ad militiam l. 11. ff. & l. 1. C. de castren. pecul. *Quasi-castrense*, quod filius acquiri ratione militiae togatae v. g. ex officio Judicis, advocati, professoris liberalium artium, ex beneficio clericali &c. l. fin. C. de inoff. testam. quo veniunt etiam donata ab Augusto, vel Augusta l. 7. C. de bonis, quae lib. His praemisistis sciendum ex pr. h. r. acquiri nobis non solum per nosmetipsos, sed etiam per personas nostrae potestati subjectas; uti sunt filifamilias, & servi; item per servos fructuarios, homines liberos, & servos alienos, quos bona fide possidemus. De quibus omnibus hic agendum.

2. **Q. 1. Quae bona liberi arrisusque sexus in potestate constituta, acquirant patri?** Omnino, exceptis castrensis; sed iuxta reformationem Justiniani. **R. 1.** Bona *profectiva* tam quo ad proprietatem, quam quo ad usufructum acquirunt patri. §. 1. h. r. ubi ratio subditur: *quae enim invidiosa est, quod ex patris occasione profectum est, hoc ad eum revertitur*. Unde filius diligenter administrando bona patris, quidem lucratur, patri lucratur; & de rigore Juris nihil prope sua, etiam in divisione hereditatis petere potest. Dicitur tamen Perez, Gomez, & alii, spectata benignitate, & aequitate, tantum portionem assignandam esse filio administranti, quanta compererit Insitori secundum morem loci, pensatis laboribus, & commodis patris. *Dices*: Ergo hoc peculium est inutile filio. **R. Neg. ill.** nam quaedam commoda habet: 1. Possessionem cum potestate administrandi. 2. In casu, quo bona paterna constanter, peculium profectivum manet filio. l. 3. §. 4. ff. de Minor. 3. In casu emancipationis, si peculium hoc non est expresse ademptum, censetur donatum l. 31. §. 1. ff. de donat.

3. **R. 2.** Bona *adventitia regularia* quomodo ad proprietatem acquiruntur liberis, & quo ad usufructum patri §. 1. in fin. h. r. l. 6. ff. de bonis, quae lib. nam ex una parte inhumanum erat, ut quaedam a liberis patris, vel nihil eis prodesse; ex altera vero parte patri non erat consultum, si liberis omnia, & patri nihil acquireretur; ergo ad utriusque consulendum recte statuit Justinianus, ut bona adventitia quo ad proprietatem liberis, & quo ad usufructum Patri acquirerentur. Nominis patris veniunt hic etiam avi patris potestate praediti in nepotes, 2. Pater, filio emancipato, hodie mediam partem usufructus retinet in bonis adventitiis filiorum §. 2. h. r. l. 6. §. 3. C. de bonis quae liber. ubi corrigitur jus antiquum, iuxta quod tertia pars bonorum adventitiorum cedebat patri, tantum pretium date emancipationis; quod etiam inhumanum videbatur.

4. **R. 3.** Bona *adventitia irregularia* tam quo ad proprietatem, quam usufructum acquiruntur liberis, & nullo modo patri. Hic locus est in casibus seqq. 1. Si pater usufructum remittat l. 6. §. 1. C. de bonis, quae lib. 2. Si res donatae sint ab Augusto, vel Augusta. l. 7. eod. 3. Si filio doneatur aliquid ea conditione, ut plenam proprietatem habeat Nov. 117. c. 1. quam conditionem apponere potest etiam mater, vel avia quo ad portionem, quae legitimam superat. *ibid.* cum talis

portio etiam extraneis relinquere possit. *Legitimus vero*, quae non est in potestate matris, vel aviae, sed nimirum necessitate Juris, non potest talis conditio imponi, ut pote praesudicialis patri. Sic explicanda l. 25. C. de inoff. testam. 4. Si filius invito patre hereditatem adeat. l. fin. C. de bon. quae lib. 5. Si pater cum filio succedat in hereditate alterius filii Nov. 118. c. 2. quod successio est pinguis beneficium, quam usufructus, quem olim pater habuit in bonis, in quibus filius filio, seu frater fratri successit l. 11. C. com. de success. l. 4. C. de bonis, quae lib. At si pater cum filio succedat extraneo, acquiri usufructum in parte filii. 5. **R. 4.** Bona castrensis, & quasicastrensis pleno Jure acquiruntur filiis; ita ut de illis, tanquam patresfam. libere disponere possint, sive actu inter vivos, sive ultima voluntate. Ita pr. in quib. non est permiff. & toto tit. ff. & C. de castrensi pecul. nam aequum fuit, ut bona illa tanquam merces laborum relinquerentur filiis, qui pro salute Reipubl. vitam, & viros ingenii exponunt.

6. **Q. II. Quae bona servi acquirant domino?** R. 1. Servi propter ex omni causa, puta iusta, acquirunt domino etiam ignorantia, vel invito. §. 3. h. r. nam cum servi nihil proprium habere possint, omnia acquirunt domino: quam acquisitionem, utpote effectum dominicae potestatis a Jure introductam, non potest dominus impedire; ut conf. non fit hic locus regule: *inviro beneficium non datur*, Excipitur *adversus hereditatis*, quam ignorante, vel invito domino servus adire nequit, ne domino sit praesudicialis. *ibid.* Porro servus acquirit domino ignorantia non tantum dominium, sed etiam possessionem rerum tam peculiarium, quam extrapeccularium, seu extra peculium servi existentium. l. 34. §. fin. ff. acq. poss. l. 10. §. 2. ff. de Acq. Res. Dom. At possessio cum *conditioe usucapientis* extrapecculariter non acquiruntur domino, nisi scienti; ne forsan usucapio incipiat cum mala fide: quo sensu conciliantur Jura l. 1. §. 5. & 13. l. 4. l. 44. §. 1. ff. de acq. poss. Peculio vero acquiruntur, possidentur cum conditione usucapientis l. 2. §. 11. ff. pro emptore, ne dominus, aut pater per singula momenta cogatur species, seu corpora, & causas peculiorum inquirere. l. 44. §. 1. ff. de acq. poss. 2. Servus fructuarius in dupli- casu acquiri usufructuario: si ex re nostra id proficiscatur, & si opere servi locentur. §. 4. h. r. At servus usufructus tenetur quidem usufructo operas necessarias praestare, locari tamen non potest. l. 14. pr. ff. de Usu, & habit. Cetera, quae servus fructuarius acquiri v. g. ex donatione, legato, testamento, aut alia causa, quae intra fructum non continentur, domino proprietatis acquirunt: nam taliter quae sita non numerantur in fructu servi, cujus opere tantum fructificare possunt. Idem dic. de homine libero, & servo alieno, si eos possideamus bona fide instar servi proprii, cum hoc discrimine: quod servus alienus cetera extra fructum proprietarii suo acquirat, & intra triennium usucapiatur; liber autem homo bona extra fructum posita sibi acquirat, nec unquam usucapiatur. Ita *cit.* §. 3. & 4. h. r.

7. **Q. III. An per extraneam personam, seu potestati nostrae non subiectam, aliquid nobis acquiratur?** R. regulariter nihil directe acquiritur §. 5. h. r. ex quo statit trita regula: *per extraneam personam nihil acquiri potest*: nam ideo filius patri, & servus domino acquirunt, quia fictione Juris reputantur pro eadem persona; quae ratio cessat in extraneo respectu extranei. Excipitur procurator, qui mandato, & nomine nostro acquiri nobis non solum possessionem, sed etiam dominium, vel usucapientem conditionem. *ibid.* non tamen personalem actionem, vel obligationem l. 1. C. h. r. l. 11. §. 6. ff. de pignorat. actio. Similiter per tutores, & administratores, institutores, seu factores res dominis principalibus acquiruntur. Quare autem obligationes, & actiones per procuratorem, & similes extraneas personas nobis non acquirantur, ratio videtur esse, quia obligationes coherent ossibus personarum acquiruntis, licet utiles actiones dominis principalibus non sint denegandae. l. 28. ff. de procurat.

Connexio Præcedentium, & Consequentium.

Imp. §. fin. h. r. infinuat, quod a modis, quibus acquiruntur res singulae transiturus sit ad modos, quibus

bus acquiruntur res univ[er]se: cuiusmodi sunt successio ex testamento, vel ab intestato, bonorum possessio a Prætor[is] introducta, arrogatio, assignatio bonorum libertatis conservanda causa, emptio bonorum debitoris, successio ex Senat[is]consulto Claudiano, quitus ad bonorum publicationem, seu confiscationem. l. 65. §. 12. ff. pro socio, & professorem religiosam. Auth. ingressi C. de SS. Eccl. Cum vero de his agam in Jure Can. hic nomina solum insinuabo.

Titulus X. De Testamentis ordinandis. Testamentum est ultima voluntas directam hæredis institutionem continens. Scribitur periculum solemnitate septem testium rogatorum, qui illud subscribunt suis nominibus, & sigillis muniunt. Nuncupativum periculum oritur coram septem testibus nomen hæredis clare percipientibus. Vide in Jur. Can. l. 3. tit. 26.

Titulus XI. De Militari testamento. Hoc testamentum in acie confectum est privilegium; & quocumque modo fiat, sustinetur, est miles sanguine suo in vagina supremam voluntatem suam expresserit. Vide cit. tit. 26. n. 18.

Titulus XII. Quibus non est permittum facere testamentum. Tales sunt filii familias, excepto peculio castrensium, & quasi castrensium; de quo testari possunt: impubes, ante quam masculus annum 14. & femina an 12. compleat: furiosus: prodigius: iudice: furans, & minus: captivus apud hostes; & plures alii, de quibus cit. tit. 26. n. 5.

Titulus XIII. De exheredatione liberorum. Liberi, vel hæredes instituti sunt, vel nominati exheredandi in testamento, expressa causa exheredationis; secus testamentum non valet. Nomen liberorum veniunt etiam posthumi, emancipati, & adoptivi. Vide cit. tit. 26. n. 15.

Titulus XIV. De Hæredibus instituentibus. Hæredes institui possunt tam liberi homines, quam servi proprii, aut alieni, unus, vel plures usque in infinitum, eique hæreditas dividitur plerumque in 12. uncias. Hæc institutio fieri potest, vel pure, vel conditionate sub conditione honesta, & possibili: conditio vero turpis, aut impossibilis, ut est affectio ex certo tempore, vel ad certum tempus, habentur pro non scriptis. Vide cit. tit. 26. n. 24.

Titulus XV. De vulgaribus substitutionibus. Substitutio est secunda institutio in locum primi hæredis. Vulgaris a vulgo, seu a quocumque fieri potest in casum, quo primus hæres non erit: qui casus vulgaris est duplex: impotentia, si ob defectum aliquem primo institutus hæres esse non potest: & voluntatis, si hæres esse non vult. v. g. Titulus hæres esto, & si Titulus hæres non erit, Cajus hæres esto. Vide cit. tit. 26. n. 23. & 36.

Titulus XVI. De Pupillari substitutione. Hanc faciunt parentes liberi impuberibus in potestate constitutis; verbi gratia sub hac forma: Titulus filius meus hæres esto, & si hæres fuerit, & impubes decesserit, Cajus hæres esto. Quasi-pupillaris substitutio est, qua parentes utriusque sexus filio furioso, aut mente capto alium hæredem substituant in casum, quo filius in tali statu constitutus sine testamento decesseret. Vide cit. tit. 26. n. 37.

Titulus XVII. Quibus modis testamentum infirmetur. Testamentum Jure, seu valide facta infirmantur, dum testatore in eodem statu juridico permanente, testamentum rumpitur agnitione posthumi, vel arrogatione, vel mutatione voluntatis; qua prius testamentum cassatur, & alterum legitime conditur. 2. Dum testamentum irritatur propter mutatam statum testatoris; ut si maximam, mediam, vel minimam capitis diminutionem patiat. 3. Dum testamentum destruitur per repudiationem hæreditatis delate. Ex his capitulis dicitur testamentum ipso Jure rumpitur, irritum, & destruitur: iniquum vero est, quod ab initio non valet: quale etiam est, si Princeps litis causa, hæres instituitur, vel in testamento imperfecto hæres scribatur. §. fin. h. l. Vide cit. tit. 26. n. 69.

Titulus XVIII. De inofficioso testamento. Querela inofficiosi testamenti, seu contra officium pietatis condita, competeat liberis, qui in testamento paterno iniuste exheredati, aut præteriti sunt; ad hoc, ut rescin-

datur, & hæreditas ab intestato capiatur. Hodie testamentum inofficiosum videtur ipso Jure nulla per Nov. 115. c. 3. in fin. Vide cit. tit. 26. n. 70. Si liberi instituti sunt, non tamen in portione aqua, legitimam adæquantur, non agunt querela inofficiosi, sed actione ad supplementum. §. 3. h. l. Legitima olim fuit quarta, seu quadrans; hodie est tertia pars, hoc triens totius assis, seu hæreditatis pro liberis quatuor, vel paucioribus; & media pars, seu semis pro quinque, seu pluribus liberis. cit. tit. 26. n. 33. & seqq.

Titulus XIX. De hæredum qualitate, & differentia. Hæredes alii sunt necessarii tantum, qui institui necessario adire debent hæreditatem, uti servi. Alii sunt sui, & necessarii, qui necessario institui debent; & olim necessario adire debebant hæreditatem, seu ei se immiscere, ut liberi in patria potestate constituti. Hodie vero propter beneficium absentium non tenentur se immiscere hæreditati, licet a parentibus necessario institui debeant hæredes: quo in puncto exequuti sunt eis liberi emancipati. Alii denique hæredes sunt extranei, seu voluntarii, qui nec necessario institui, nec necessario adire debent hæreditatem, ut fratres, consanguinei, & alii quicumque. Vide cit. tit. 26. num. 22. & 25.

Titulus XX. De Legatis. Legatum objective est res aliqua singularis, una vel plures, alicui a testatore relicta, directis verbis v. g. Titio lego centum: si vero fiat verbis ad heredem directis v. g. Lucium heredem meum lego, hoc est mando, in Titio decemum, vocatur fideicommissum particulare; sed hæc duo a Justiniano exæquata sunt. De legatis vide cit. tit. 26. num. 40. & seqq.

Titulus XXI. De Ademptione Legatorum. Tunc legata adimuntur, dum a testatore revocantur vel in eodem testamento, vel in codicillis: tunc vero transferuntur, dum uni adempta, alteri applicantur a testatore v. g. vineam, quam Titio legavi, lego Cajio b. r.

Titulus XXII. De Lege Falcidia. Lex ista, seu Plebiscitum a Falcidio Tribunoplæbis latum, providet hæredi excessivis legatis gravato, ut si pro sua portione quartam non habeat, proportionaliter ex omnibus legatis tantum detrahatur, quantum necesse est ad quartam constituendam. Et hæc quarta detracta vocatur objective Falcidia. Vide in Jur. Can. cit. tit. 26. n. 42. & seqq.

Titulus XXIII. De Fideicommissariis hæreditatibus, & ad Senat[is]consultum Trebellianum. Hæreditas fideicommissaria, seu fideicommissum universale objective spectatum, est tota hæreditas, vel certa illius pars v. g. triens, semis, &c. quam hæres institutus a testatore rogatus, seu gravatus, tenetur restituere hæredi oblique substituto, seu fideicommissario; ut si testator dicat: Titius hæres esto, eumque lego hoc est mando, ut hæreditatem, vel quadrantem hæreditatis restituat Cajio, is, qui restituit, vocatur hæres fideicommissarius, seu gravatus, is, cui restituit, vocatur hæres fideicommissarius: id, quod restituitur, vocatur fideicommissum. Ne vero hæres institutus parum, vel nihil ex hereditate caperet, provisum est ciper Senat[is]consultum Trebellianum, & Pegasusium, ut detrahere possit quartam totius, vel partis hæreditatis, qua quarta communiter vocatur trebellianica. Vide cit. tit. 26. num. 40. 44. & seqq.

Titulus XXIV. De Singulis rebus per fideicommissum relicti. Fideicommissa particularia, quibus singule res, hoc est res particulares relinquuntur, exæquata sunt legatis; adeoque que legati, etiam fideicommissi possunt; uti res, & libertates: imo ipse legatarius, vel fideicommissarius gravari potest, ut alteri aliquid restituat; dummodo non gravetur in plus, quam a testatore accepit. Vide cit. tit. 26. n. 42.

Titulus XXV. De Codicillis. Codicillus est ultima voluntas minus solemnis, ad cuius validitatem quinque tantum testes sufficiunt; & fieri potest etiam non condito testamento; & in eo fieri possunt legata, fideicommissa; non tamen directæ hæredis institutio, sicut in testamento; alias institutio talis, ne pereat, stitenda est in substitutionem, & fideicommissariam hæreditatem. l. 29. §. 1. ff. qui testaments facere possunt. Vide cit. tit. 26. n. 66. Cetera invenies de ultimis voluntariis, que hic repetere superfluum foret.

INSTITUTIONUM CIVICO-CANONICARUM LIBER TERTIUS.

In hoc libro continuatur tractatio de secundo objecto materiali Juris, seu De Rebus univ[er]sacis acquirendis successione ab intestato, arrogatione &c. item de rebus incorporeis, seu obligationibus acquirendis ex contractu, & quasi contractu, ex maleficio, seu delicto, & quasi delicto; de quibus seq. lib. 4. tit. 1. usque ad 5. inclusive: quo usque aliqui extendunt hunc librum tertium, alii vero lib. 4. inchoant a tit. de obligationibus; quia obligatio tanquam mater actionis referenda videtur ad actiones, de quibus lib. seq. Porro ea, que hic traduntur de successione ab intestato per primos 10. titulos, fere omnia immutata sunt, & observantur Jura nova ut reperies in Jure Can. lib. 3. tit. 27. Similiter tractationem plenam de obligationibus, contractibus, & delictis reperies in Jure Can. lib. 3. & 5. adeoque in presenti sufficiet voces aliquas explanare, ut in prioribus titulis factum.

1. Titulus I. De Hereditatibus, que ab intestato deferuntur. Tunc locatur est successio testamentum fecit, vel illud non-jure, seu invalide fecit; vel quod fecit valide, hoc rumpit, aut irritum factum est. Qui autem, & quo ordine succedant hodie ab intestato vide in Jure Can. lib. 3. tit. 27.

2. Titulus II. De Legitima Agnatorum Successione. Traditur hic, quomodo olim agnati proximi, per lineam masculinam defendentes ex L. XII. Tab. succederent ab intestato.

3. Titulus III. & IV. De Senat[is]consulto Tertulliano, vi cuius mater liberis; & Oficiano, vi cuius liberi matri sue succedebant ab intestato.

4. Titulus V. De Successione Cognatorum. Desiciente ordine I. Suorum, ac emancipatorum, & secundo ordine agnatorum, in tertio ordine Jurætorio succedebant cognati per Unde Cognati.

5. Titulus VI. De Gradibus Cognationum. Quo modo computentur gradus cognationum de Jure Civili ordine ad hereditates, vide cit. tit. 27. n. 14.

6. Titulus VII. De Servili Cognatione. Hæc datur inter liberos servorum. De Jure Justiniani, filii libertinorum, five ante, five post manumissionem nati, modo liberi sint, succedant parentibus; imo & fratres fratribus, Jure patronatus scripto; nam hoc æquum videbatur.

7. Titulus VIII. De Successione Libertorum. In h. l. explicatur quomodo patronus succedat suis libertis; sed hi apud nos non dantur.

8. Titulus IX. De Assignatione Libertorum. Olim patronus suo filio, aut filia assignare poterat libertum, aut libertam, cui succederent tanquam patroni.

9. Titulus X. De Bonorum Possessionibus. Præmissi sunt duo modi acquirendi res univ[er]sas, scilicet successio testamentaria, & ab intestato; hic ponitur tertius modus, seu Successio Prætoria, que dicitur Bonorum possessio, a Prætor[is] introducta, qua Prætor heredem facere non potest, sicut lex, sed bonorum possessorem: licet in effectu parum differant hæc duo. Vide cit. tit. 27. n. 9.

10. Titulus XI. De Acquisitione per arrogationem. Arrogatio est quartus modus res univ[er]sas acquirendi; & quidem hodie bona arrogati tantum quo ad usufructum acquiruntur arrogatori: deinde bona perfectio quo ad dominium, & usufructum; bona vero castrensia nullo modo: nam Justinianus in hoc puncto arrogatos exæquavit liberis naturalibus. §. 2. h. l. Jam si arrogatus pubes moriatur in familia adoptiva, proprietates bonorum transit ad arrogantem; nisi adsint personæ, que patribus in successione preferuntur, ut liberi arrogati. l. fin. C. commun. de Success. Si vero moriatur impubes, bona ejus transeunt ad agnatos etiam remotiores ex Constit. D. Pii §. 3. de adoptione. E contra arrogator tenetur arrogatum defendere ratione debitorum, etiam ante arrogationem contractorum: P. Remigii a S. Erasmo. Pars I.

nam qui sentit commodum, debet etiam sentire onus. 12. Titulus XII. De eo, cui libertatis causa bona addicuntur. Quintus modus res univ[er]sas acquirendi est addictio bonorum libertatis causa ex Constit. D. Marci, pro illo casu, quo libertates in testamento, vel ab intestato dantur, & nullus vult hæres esse: tunc enim is, cui libertas relicta est, poterit petere bona testatoris sibi addici; modo det idoneam cautionem de debitis in solidum solvendis. Ceteros autem servos, quibus libertas relicta est, non aliter suos liberos faciet, nisi isti consentiant. Hodie deficientibus servis, fere deficient ista Jura.

13. Titulus XIII. De Successionibus Sublatis, que fiebant per bonorum venditiones, & Senat[is]consulto Claudiano. Sextus modus res univ[er]sas acquirendi olim fuit Bonorum Emptio, dum quis bona debitoris a creditoribus venum exposita emit; atque ita factus est successor debitoris. Sed scrupulosi solemnitate antiquitatis, hodie creditores, implorato officio Judicis, jubentur bona possidere, atque de illis pro quantitate debiti disponere Nov. 53. l. 7. ff. quib. ex caus. in poss. eat. Septimus modus res univ[er]sas acquirendi olim erat ex Senat[is]consulto Claudiano, vi cuius bona mulieris libera, que servo alieno se prostituit, acquirebantur domino illius servi, & ipsa mulier fiebat ancilla ejusdem domini cum probus ex tali contractum natus. §. fin. h. l. l. 11. C. Theod. ad Senat[is]consultum Claud. Quod indignum ratus Imp. Justinianus, dispositionem Senat[is]consulti sustulit, neque eam suis Digestis inferi permisit.

Connexio Præcedentium, & Consequentium.

Hactenus tractatum est de modis, quibus acquiruntur res, tam singule, quam univ[er]se: nunc de modis, quibus acquiruntur obligationes ex contractibus, vel quasi-contractibus: de quibus solum ago in Jure Can. lib. 3. a tit. 14.

14. Tit. XIV. De Obligationibus. Obligatio est Juris vinculum, quo necessitate adstringimur alicujus rei solvende secundum nostre civitatis Jura. Juxta quam definitionem obligatio summa divisione dividitur in civilem stricte, que ex aliqua specie Juris civilis, & prætoriam, que ex Jure prætorio descendit. Alioquin obligatio dividitur in naturalem, que ex solo Jure naturali descendit; uti ex pacto nudo, & civilem communiter talem, que ex Jure naturali, & simul civili descendit; ob quod etiam dici potest mixta; uti sunt fere omnes obligationes ex contractibus, & pure civilem, que ex solo Jure civili, & non ex naturali descendit; uti est literarum obligatio, non-numerata pecunia. Hanc ultimam multi negant. 2. Obligatio dividitur in 4. species: ex contractu, ex quasi-contractu, ex maleficio, & quasi-maleficio, seu delicto. Obligationes ex contractu, vel quasi, alie sunt reales, alie verbales, alie literales, seu chirographaræ, alie consensuales: siquidem obligatio contrahitur aut re, aut verbis, aut literis, aut consensu. Vide in Jur. Can. lib. 3. tit. 14. n. 1. usque ad 22.

15. Titulus XV. Quibus modis re contrahitur obligatio. In h. l. explicantur quatuor contractus reales; mutuum, de quo l. 5. tit. de usur. commodatum, depositum, pignus, de quibus lib. 3. tit. de commod. deposit. pignor. & unus quasi-contractus realis, indebiti solutio, de qua lib. 3. tit. 22. n. 28. in Jur. Can.

16. Titulus XVI. De Verborum Obligationibus. In h. l. cum quatuor seqq. explicatur contractus, & obligatio verbalis, que oritur ex stipulatione, de qua lib. 3. tit. 22. n. 14. in Jur. Can. Hodie scrupulosi formule stipulationis jam fere exolevit; quia nunc omnis seria promissio acceptata vim habet stipulationis, paritque obligationem, & actionem civilem.

17. Titulus XVII. De duobus Reis stipulandi, & pro-